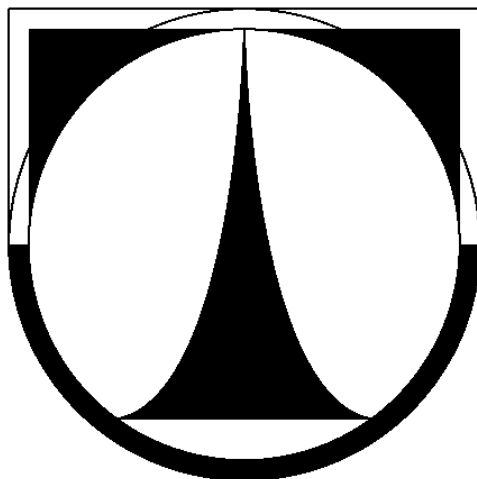

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Bc. Lenka Pavlátová

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta

Studijní program: **N 6208 – Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**

Možnosti a limity integrace Turecka do EU s dopady na podnikovou sféru

**The Possibilities and Limitations of Integration of Turkey into the EU with
Impacts on Industry**

DP – EF – KEK – 2012 –53
Bc. Lenka Pavlátová

Vedoucí práce: doc. Ing. Laboutková Šárka, Ph.D., katedra ekonomie
Konzultant: Ing. Kocourek Aleš, Ph.D., katedra ekonomie

Počet stran: 76 Počet příloh: 3

Datum odevzdání: 4. května 2012

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 4. května 2012

Bc. Lenka Pavlátová

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou integrace Turecka do Evropské unie. Práce je zaměřena na faktory, kterými je současný vzájemný vztah Turecka a EU poznamenán. V roce 2012 je otázka přístupu Turecka do EU zastíněna krizí probíhající v Evropě, avšak kritéria vstupu stanovená EU, která jsou pro Turecko již několik let nesplnitelným cílem, jsou stále stejná.

První část diplomové práce analyzuje ekonomickou situaci Turecka na základě hlavních makroekonomických dat

V další části práce je rozvinuta otázka existence podmínek, které limitují Turecko v dosažení cíle plnohodnotného členství v Evropské unii. Vyzdvihuje především Kodaňské hospodářské kritérium, které často zůstává v pozadí zájmu politických kritérií.

Praktická část diplomové práce specifikuje konkrétní bariéry brzdící vzájemnou spolupráci Turecka a Evropské unie, což dokládá na konkrétním příkladě české firmy potýkající se s překážkami turecko-evropské spolupráce.

Klíčová slova

Kodaňská kritéria, Evropská unie, bariéry spolupráce, celní unie, konkurenceschopnost, malé a střední podnikání.

Annotation

Base of this thesis lay in integration of Turkey into the European Union. The thesis is focused to factors which affect relationship between Turkey and the EU. In 2012 the accession negotiations with Turkey are overshadowed by internal crisis in Europe. Despite it the criteria for full-membership in the EU are still impossible goal for Turkey.

The first part of the thesis analyzes the economic situation of Turkey on the basis of the macroeconomic data.

The next section is developed by the question of the existence of conditions that limit the achievement of targets in Turkey full membership in the European Union. There is pointed out to Copenhagen economic criteria which are often in the background of political criteria..

The practical part determines the specific barriers hampering the cooperation of Turkey and the European Union. One of specific barrier is illustrated by an example of Czech firm faced to obstacles of turkish-european cooperation.

Key Words

Copenhagen criteria, European Union, cooperation barriers, customs union, competitiveness, small and medium business.

Obsah

<u>SEZNAM ZKRATEK</u>	10
<u>SEZNAM TABULEK</u>	11
<u>SEZNAM OBRÁZKŮ</u>	12
<u>ÚVOD</u>	13
<u>1. EKONOMICKÝ VÝVOJ TURECKA</u>	15
1.1 PROMĚNY TURECKÉ REPUBLIKY	16
1.1.1 HOSPODÁŘSKÁ RECESE A PRIVATIZACE STÁTNÍCH PODNIKŮ	18
1.1.2 TURECKO KANDIDÁTSKÁ ZEMĚ EU	19
1.1.3 SOUČASNÝ VÝVOJ TURECKÉHO HOSPODÁŘSTVÍ	21
1.2 ANALÝZA MAKROEKONOMICKÉHO PROSTŘEDÍ V KOMPARACI S EU	23
1.2.1 ZHODNOCENÍ NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ TURECKA	24
1.2.2 NEZAMĚSTNANOST	26
1.2.3 INFLACE	28
1.2.4 DEFICIT ROZPOČTU A VEŘEJNÝ DLUH	29
1.2.5 ZAHRANIČNÍ OBCHOD ZEMĚ	30
<u>2. MOŽNOSTI SOUČASNÉ SPOLUPRÁCE TURECKA A EU V PODMÍNKÁCH POLITICKÝCH A EKONOMICKÝCH KRITÉRIÍ</u>	32
2.1 LIMITY TURECKA V PODOBĚ KODAŇSKÝCH KRITÉRIÍ	33
2.1.1 LIDSKÁ PRÁVA A RESPEKTOVÁNÍ MENŠIN	34
2.1.2 KYPERSKÁ OTÁZKA	37
2.1.3 HLEDISKO BEZPEČNOSTI TURECKA	39
2.2 HOSPODÁŘSKÉ KRITÉRIUM TRŽNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ	41
2.2.1 EXISTENCE FUNGUJÍCÍHO TRŽNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ	41
2.2.2 SCHOPNOST VYROVNAT SE S KONKURENČNÍM TLAKEM A TRŽNÍMI SILAMI V RÁMCI EU	43

<u>3. TURECKÉ PODNIKATELSKÉ PROSTŘEDÍ VE SPOLUPRÁCI S EU</u>	46
3.1 MALÉ A STŘEDNÍ PODNIKÁNÍ V TURECKU	47
3.2 PROGRAMY A ORGANIZACE PRO ROZVOJ MSP V TURECKU	48
3.2.1 PODPŮRNÉ PROGRAMY A ORGANIZACE TURECKA	50
3.2.2 PODPŮRNÉ PROGRAMY A ORGANIZACE FINANCOVANÉ ZE ZDROJŮ EU	51
3.3 HARMONIZACE PŘEDPISŮ PRO OBCHODNÍ SPOLUPRÁCI TURECKA A EU	53
3.3.1 BARIÉRY PRO TURECKÉ A EVROPSKÉ PODNIKY	54
3.3.2 MEZINÁRODNÍMI POŽADAVKY V OBLASTI PRÁVA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ	56
3.3.3 VŠEOBECNÁ DOHODA O OBCHODU SE SLUŽBAMI	57
3.3.4 OMEZENÍ OBCHODU VÍZOVOU POVINNOSTÍ	58
<u>4. PŘEKÁŽKY OBCHODNÍ SPOLUPRÁCE TURECKA A EU S DOPADY NA ČESKÝ PODNIK</u>	60
4.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE O SPOLEČNOSTI GTL	60
4.1.1 STRATEGIE FIRMY PRO ROK 2012	61
4.2 SOUČASNÝ STAV NÁKLADNÍ PŘEPRAVY FIRMY GTL	62
4.2.1 PŘEPRAVA Z ČR DO TURECKA	63
4.2.2 PŘEPRAVA Z TURECKA DO ČR	64
4.3 VÝHODY PŘÍPADNÉ INTEGRACE TURECKA DO EU PRO FIRMU GTL	66
<u>ZÁVĚR</u>	67
<u>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</u>	70
<u>SEZNAM PŘÍLOH</u>	76
<u>PŘÍLOHA 1 EXPORT DLE ODVĚTVÍ NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ TURECKA A NEJDŮLEŽITĚJŠÍ EXPORTNÍ TRHY</u>	I
<u>PŘÍLOHA 2 CELOSVĚTOVÉ TRASY DISTRIBUCE PADĚLANÉHO ZBOŽÍ</u>	II
<u>PŘÍLOHA 3 CERTIFIKÁTY GTL SPOL. S.R.O.</u>	III

Seznam zkratek

ANAP	Strana vlasti (<i>Anavatan Partisi</i>)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EU	Evropská unie
ES	Evropské společenství
HDP	Hrubý domácí produkt (<i>Gross Domestic Product</i>)
MMF	Mezinárodní měnový fond
NATO	Severoatlantická aliance
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
TUL	Technická univerzita v Liberci
USA	Spojené státy americké
MFA	Ministerstvo zahraničních věcí Turecka (<i>Ministry of Foreign Affairs of Turkey</i>)
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
OIC	Organizace pro islámskou spolupráci (<i>Organization of Islamic Cooperation</i>)
IMF	Mezinárodní měnový fond (<i>International Monetary Fund</i>)
D-8	skupina osmi rozvojových zemí: Bangladéš, Egypt, Indonésie, Írán, Malajsie, Nigérie, Pákistán a Turecko.
MSP	Malé a střední podnikání
ERM II	Evropský mechanismus směnných kurzů II

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1: Hodnoty národního hospodářství pro rok 2011 (v%)</i>	24
<i>Tabulka 2: Nezaměstnanost v roce 2011 (v %)</i>	27
<i>Tabulka 3: Vývoj míry inflace Turecka (v %)</i>	28
<i>Tabulka 4: Vývoj veřejného dluhu v letech 2008 -2012</i>	29
<i>Tabulka 5: Turecký zahraniční obchod v roce 2011(v mil.USD).....</i>	30
<i>Tabulka 6: Počet nově založených a zrušených podniků v Turecku 2005 - 2011</i>	42
<i>Tabulka 7: Počet MSP v Turecku a EU a jejich celkový podíl na trhu.....</i>	47
<i>Tabulka 8: Využití finanční podpory pro MSP z fondů EU k roku 2009</i>	49

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1: Mustafa Kemal Atatürk</i>	<i>16</i>
<i>Obrázek 2: Propad růstu tureckého hospodářství 1999</i>	<i>18</i>
<i>Obrázek 3: Tempo růstu HDP 2009-2011</i>	<i>21</i>
<i>Obrázek 4: Předpokládaný růst HDP pro roky 2011 – 2016</i>	<i>22</i>
<i>Obrázek 5: Magický čtyřúhelník Turecka a EU za rok 2011 (v %)</i>	<i>25</i>
<i>Obrázek 6: Nezaměstnanost v roce 2011 (v %)</i>	<i>26</i>
<i>Obrázek 7: Území osídlené Kurdy</i>	<i>35</i>
<i>Obrázek 8: Rozdělení Kypru po roce 1974</i>	<i>37</i>
<i>Obrázek 9: Porovnání konkurenceschopnosti Turecka, Německa a Polska</i>	<i>44</i>
<i>Obrázek 10: Klíčové bariéry obchodní spolupráce Turecka a EU (2011)</i>	<i>55</i>
<i>Obrázek 11: Původ padělaného zboží zadržného na hranicích celní unie v roce 2009</i>	<i>56</i>
<i>Obrázek 12: Nové podmínky pro udělování víz tureckým občanům</i>	<i>59</i>
<i>Obrázek 13: Přínosy pro firmu GTL v případě zrušení vízové povinnosti s Tureckem</i>	<i>66</i>

Úvod

Turecko je považováno za mladou republiku s dynamickým trhem, který se stává každým rokem více atraktivní pro zahraniční investory. Tento zvýšený zájem plynoucí převážně ze západní Evropy vyvolal v roce 2011 nový sebevědomější postoj tureckých vládních představitelů vůči Evropské unii. I přes vysoké sebevědomí v otázkách funkčnosti vlastního státu zůstává Turecko nadále kandidátskou zemí, která je neúspěšná v krocích směřujících k plnohodnotnému členství v EU.

Základním pilířem pro plné členství v EU je splnění Kodaňských kritérií, která Turecko doposud není schopné zcela plnit. Nejvíce diskutované je politické kritérium zahrnující dodržování lidských práv a respektování menšin. V textu této práce je rozpracována myšlenka, že faktickým důvodem neúspěchů Turecka o začlenění se do EU jsou jeho ekonomické nedostatky, nikoliv pouze faktor politické nestability.

Po prostudování dostupných materiálů o současné situaci turecké ekonomiky a problematice vzájemné spolupráce Turecka a EU byly stanoveny následující hypotézy:

1. Turecko není schopné v roce 2011 plnit Kodaňská kritéria
2. Sporná otázka Kypru není hlavní důvod, proč je pro Turecko problematické vstoupit do EU
3. Pro turecké podniky existují v rámci celní unie bariéry zabraňující dobré obchodní spolupráci EU a Turecka

Cílem této práce je prokázat pomocí analýzy tureckého hospodářství a určení bariér vzájemné spolupráce Turecka a EU, že problematika tureckého vstupu do EU není limitována pouze politickými kritérii. Práce si také klade za cíl charakterizovat ekonomické slabiny tureckého trhu a zhodnotit otázku kyperského sporu na základě získaných informací.

Na základě dostupné literatury a jiných informací, pocházejících převážně z ročních zpráv Evropské komise, lze hovořit o vývoji tureckého hospodářství ve 21. století kladně.

K vypracování práce byly použity zdroje získané z teoretických pramenů, ale především bylo čerpáno ze zpráv a statistik evropských organizací. Dále byly použity materiály z online deníků pro zajištění aktuálnosti informací a praktické cizojazyčné materiály zabývající se tématem integrace Turecka, jež jsou dostupné převážně z internetových zdrojů.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se zabývá ekonomickým vývojem Turecka od období vzniku první Turecké republiky až po analýzu současné ekonomické situace, která je zhodnocena pomocí „magického čtyřúhelníku“.

Druhá kapitola se věnuje hlavním sporným geopolitickým otázkám, vztahu Turecka a Evropské unie a zároveň tato kapitola zhodnocuje funkčnost tureckého trhu. Význam této kapitoly spočívá v prokázání skutečnosti reálných politických a hospodářských limitů, které pro Turecko představují požadavky EU.

Třetí kapitola se zabývá možnostmi získání finanční podpory z evropských a tureckých projektů na podporu podnikání. Zejména se jedná o podporu malého a středního podnikání, které představuje největší procento veškeré podnikatelské činnosti v Turecku. Třetí kapitolu uzavírá charakteristika hlavních bariér zabráňujících obchodní spolupráci Turecka a EU.

Konkrétní příklad bariéry turecko-evropské obchodní spolupráce v praxi je obsažen ve čtvrté a závěrečné kapitole práce.

V neposlední řadě je dobré zmínit, že práce se nezabývá problematikou odlišného náboženského vyznání a kulturou Turecka, které se z jistého úhlu pohledu mohou jevit jako limit pro přijetí Turecka do EU. Avšak pro samotný charakter této práce není hledisko kulturní odlišnosti podstatné.

1. Ekonomický vývoj Turecka

Turecko je již od historických počátků nazýváno "mostem" mezi Evropou a Asií. Ačkoli se toto přívěisko může zdát jako nereálné, v historických dokumentech je možné najít mnoho důkazů o tom, že Turecko v této pozici skutečně vystupovalo. Obraz tzv. mostu mezi Evropou a Asií se promítá po dlouhá staletí do samotné ekonomické orientace země a současně do jejího vývoje. Hlavní směr ekonomické orientace, jenž představitelé současného tureckého státu v posledních letech udávali, byl striktně prozápadní. Toto tvrzení je doloženo v následujících kapitolách, které nastiňují ekonomický vývoj Turecka.

První podkapitola je věnována důležitým mezníkům života první Turecké republiky. Zároveň je součástí podkapitoly komparace růstu HDP Turecka s vybranými členskými státy EU a predikce budoucího vývoje růstu HDP Turecka. Poslední kapitola tohoto textu se zabývá makroekonomickým prostředím Turecka a analyzuje jeho hlavní ukazatele v komparaci s EU.

1.1 Proměny Turecké republiky

Zakladatelem a prezidentem první Turecké republiky byl *Mustafa Kemal Atatürk*. První Turecká republika byla založena 29. října 1923 a hlavním městem byla zvolena Ankara. Hranice dnešního Turecka byly vymezeny Lausannskou mírovou smlouvou¹, která byla podepsána v témže roce.

Obrázek 1: Mustafa Kemal Atatürk

*Zdroj: Ministry of Foreign Affairs [online] Mustafa Kemal Atatürk [cit. 2011-11-04]. Dostupné z: <
<http://www.mfa.gov.tr/mustafa-kemal-ataturk.en.mfa>>*

Dvacáté století bylo pro nově vzniklou Tureckou republiku obdobím neklidu a převratných změn. Za vlády *M. K. Atatürka* země procházela rychlou přeměnou. Reformy zavedené *Atatürkem* měly přiblížit turecký národ západní Evropě. *Atatürk* tak započal proces tzv. „westernizace“ Turecka. Jednou z ekonomických reforem byl „hospodářský pakt“ z roku 1923, který měl sloužit k rekonstrukci země. Výrazným ekonomickým pozitivem *Atatürkovi* vlády byl započatý odkup železničních tratí od zahraničních společností, který byl nutný pro urychlení dopravní dostupnosti východního a středního Turecka.

¹ Podepsána ve Švýcarsku 24. července 1923 po 7 měsíční konferenci. Nahrazovala smlouvu ze Sèvres, která nebyla Tureckem ratifikována

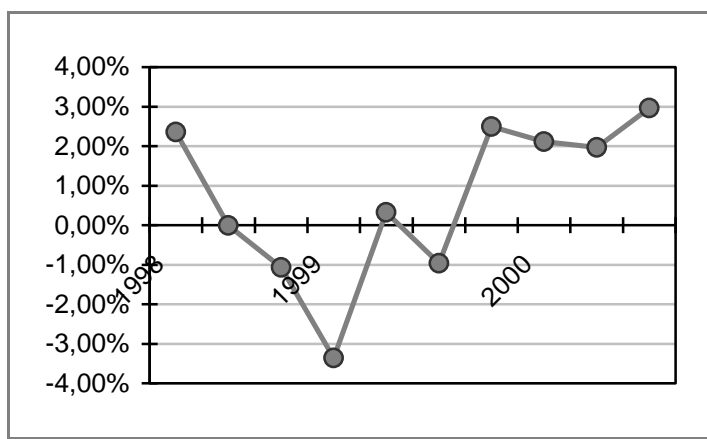
Úskalím nově vzniklé republiky byla její závislost na dovozech ze zahraničí. Snahy o zlepšení bilance zahraničního obchodu ztroskotaly roku 1929 ve spojení s celosvětovou hospodářskou krizí a propadem cen pšenice, nejdůležitější exportní komoditou Turecka. Turecko se vzpamatovalo v intervalu let 1933 – 1937, kdy realizovalo plán samozásobování nazvaný „Üç beyaz“. Volně přeloženo „tři bílé“. Účelem plánu bylo snížit závislost země na dovozech tří agrárních produktů: bavlny, mouky a cukru (KREISER, 2010, s. 187). Plán byl úspěšný a do konce druhé světové války se závislost země na dovozu těchto tří plodin výrazně snížila.

Po smrti *Atatürka* v roce 1938 pokračoval v duchu liberalismu nově zvolený prezident *İsmet İnönü*. Turecko se po skončení vlády prezidenta *İnönü* v dalších letech své existence pohybovalo ve velice nestabilní politické situaci, která byla doprovázená vzrůstající inflací (DUYMAZ, 1999, s. 129). Problém rostoucí míry inflace v průběhu let vyvrcholil hned několikrát a dosáhl třiciferné hodnoty. Z těchto několika případů je v souvislosti s vysokou mírou inflace třeba zmínit období druhé světové války, kdy hodnota inflace dosahovala 500 % výše (PIRICKÝ, 2006, s. 98).

1.1.1 Hospodářská recese a privatizace státních podniků

V 90. let 20. století turecká vláda započala privatizaci státních podniků s vidinou zlepšení dlouhotrvající recese státu. Privatizovány byly především státní monopoly fungující v oblasti tabákového a potravinářského průmyslu (KREISER, 2010).

Vláda té doby byla islámsky zaměřená a její představitelé prosazovali vytvoření islámského trhu jako protiváhu EU. Tehdejší vláda se rozhodla pro populistickou politiku. Zvýšila penze o 130 % a platy státních zaměstnanců o 50 %. Tyto výdaje nebylo možné pokrýt příjmy z privatizovaných podniků. Strukturální problémy ekonomiky Turecka (inflace, dluh, neefektivnost státního sektoru) dosáhly svého vrcholu v roce 1999 (ZÜRCHER, 2004, s. 314).

Obrázek 2: Propad růstu tureckého hospodářství 1999

Zpracování: vlastní

Zdroj: Trading Economics [online]. National Statistical Data: Turkey [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/turkey/indicators>

Turecko se také muselo potýkat s následky zemětřesení, které ho zasáhlo v témže roce. V grafu na Obr. 2 je možné tento propad růstu HDP zřetelně vidět. Ve 2. čtvrtletí roku 1999 hodnota HDP dosahovala záporného čísla -3,36 %. V 1. čtvrtletí roku 2000 HDP opět vzrostlo na hodnotu 2,49 %. Turecku byl MMF navržen stabilizační program, který byl založen na snížení inflace a strukturálních reformách (OECD, 2000).

1.1.2 Turecko kandidátská země EU

Počátkem roku 2001 vláda schválila další rozsáhlý program privatizace zahrnující banky, aerolinky, elektrárny, výrobu a distribuci alkoholu, pohonných hmot a tabáku. Privatizace byla krokem, který měl zajistit finanční stabilitu země. Ve stejném roce se Turecko připojilo k „válce proti terorismu“ v důsledku událostí nastalých v USA. Na oplátku své angažovanosti ve válce získalo Turecko od USA příslib dalších půjček ve výši 13 mld. dolarů. O možnost čerpání této půjčky Turecko přišlo v roce 2003, protože vládnoucí strana AKP² se rozhodla nepřipojit k válce v Iráku na straně USA. (PIRICKÝ, 2006, s. 146, 149).

Výnosy z privatizačního programu se projeví ve státním rozpočtu až v roce 2004, kdy přispěly do státní pokladny několika miliardami dolarů (KREISER, 2010, s. 222). Průměrná roční inflace klesla na jednociferné číslo 8,6 %. Tato míra inflace vyjadřovala podstatnou změnu k lepšímu ve srovnání s mírou inflace za předchozí roky, která se pohybovala v rozmezí 45 - 60 %. HDP země se stabilizovalo a vykazovalo 9,4% nárůst (OECD, 2011).

V roce 2004 EU přijala deset nových členů včetně Kypru. Rozšíření EU o Kypr oživilo otázku dlouhodobého kypersko – tureckého sporu³. Akt přijetí Kypru do EU byl tureckou vládou v počáteční fázi vnímán jako „zrada“. Vzhledem k tomu, že Turecko a Kypr měli mezi sebou spíše křehké vztahy, bylo možné snadno předvídat vznik problému. Zejména kvůli otázce kyperského členství v EU se Turecko dlouho zdráhalo podepsat nové dodatky k Ankarské dohodě⁴. Ve výsledku byla smlouva podepsána. Podpisem Ankarského dodatku

² Strana spravedlnosti a rozvoje (AK Parti) působící v Turecku od roku 2003 s předsedou Recepem Tayyipem Erdoganem.

³ Turecko vojensky obsadilo severní část ostrova v roce 1974 i přes výzvy VB a USA nezasahovat do této záležitosti. Kypr byl rozdělen na dvě části, z nichž severní část byla vyhlášena v roce 1983 „Severokyperskou tureckou republikou“, kterou uznalo pouze Turecko.

⁴ Smlouva o spolupráci Turecka a EHS, byla podepsána v Ankaře 1. září roku 1963.

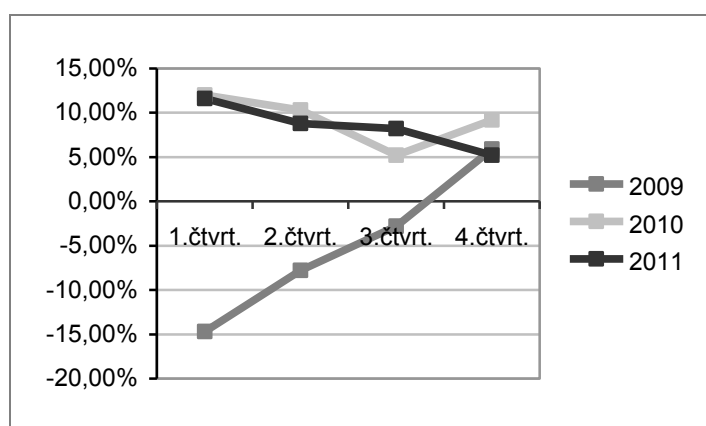
tak Turecko nepřímo uznalo Kyperskou republiku.

Světová finanční krize, jejíž počátek je možné datovat do roku 2007, tureckou ekonomiku zásadně neovlivnila. Turecká ekonomika nebyla krizí silně zasažena ze dvou důvodů: po roce 2001 byl zpřísněn finanční dozor a reformován bankovní systém a druhým faktickým důvodem byl nízký objem hypotečních úvěrů v Turecku. Co se však Turecka dotklo, byl výrazný pokles exportu. Nejvyšší podíl propadu zaznamenal automobilový průmysl v 33% výši (GENERÁLNÍ KONZULÁT ČESKÉ REPUBLIKY V ISTANBULU, 2011).

Projevy globální hospodářské krize na tureckém HDP byly částečně utlumeny v roce 2008 stimulačními balíčky fiskální politiky a opatřeními měnové politiky.

1.1.3 Současný vývoj tureckého hospodářství

Po roce 2009 se nepříznivé dopady krize projevily poklesem spotřebních výdajů domácností a zároveň poklesem přímých zahraničních investic. Situace se naopak změnila v prvním čtvrtletí roku 2010, kdy soukromé investice podpořily růst HDP do výše 12 %. HDP Turecka na obyvatele činilo 48 % průměru EU. Ministerstvo zahraničních věcí Turecké republiky předpokládá optimistický vývoj soukromého sektoru i pro další roky (YELIZ AKSU KELEŞ, 2011).

Obrázek 3: Tempo růstu HDP 2009-2011

Zpracování: vlastní

Zdroj: TurkStat [online]. National Accounts [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=55&ust_id=16>

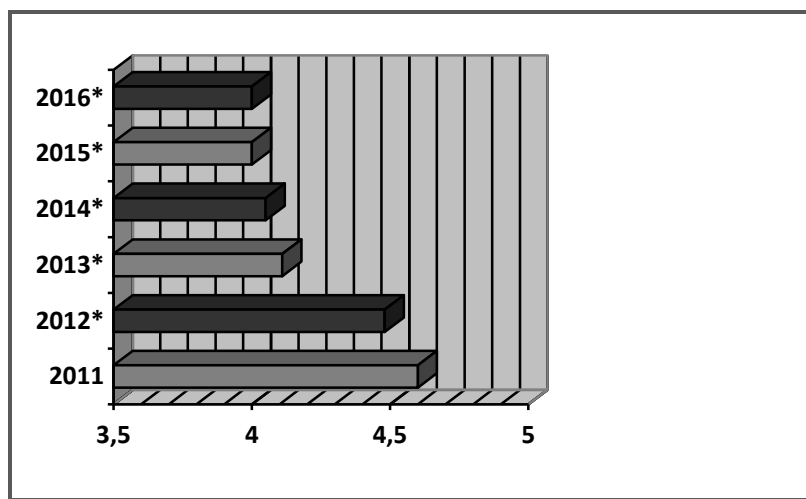
Návrat ke kladnému hospodářskému růstu po roce 2009 je roobrazen v grafu na Obr. 3. Graf znázorňuje růst HDP Turecka ve čtvrtletních časových intervalech. Ve 4. čtvrtletí roku 2009 dosáhl růst HDP 6% hodnoty. Růst HDP v roce 2009 podpořil rozvoj v oblasti průmyslu a služeb. Trend rychlého zlepšování v odvětví průmyslu a silné domácí poptávky pokračoval do roku 2010. V důsledku silné domácí poptávky pokračoval růst HDP i v letech 2010 a 2011. (TURKSAT, 2011).

V prvních dvou čtvrtletích roku 2011 byla domácí poptávka podpořena silným přílivem zahraničního kapitálu. Soukromý sektor zůstal hlavním faktorem růstu ekonomiky. V první polovině roku 2011 se soukromá spotřeba zvýšila o 10,8 % meziročně, přičemž investice do

soukromého sektoru, který představuje asi 15 % HDP, se rozrostly na 31,3 % meziročně. Trend prudkého nárůstu domácí poptávky byl doprovázen dalším zhoršením obchodní bilance a běžných zůstatků na účtech (EUROPEAN COMMISSION, 2011).

Dle dosud zveřejněných výsledků rostla turecká ekonomika ve třetím čtvrtletí roku 2011 o 8,2 %. Tato skutečnost ji řadí na první příčku ve světě, dokonce před Čínu. HDP dosáhl ve třetím kvartálu roku 2011 výše 201 512 mil. USD. Silný růst ekonomiky byl tažen především silnou spotřebou domácností, domácí investiční aktivitou a průmyslovým odvětvím konstrukce a výroby.

Počátkem roku 2012 nevykazoval hospodářský vývoj Turecka příznivé hodnoty pro další roky. Stanovisko nepříznivého vývoje podporovaly zejména tyto skutečnosti: nepokoje kurdské menšiny na východě území Turecka, recese evropského trhu a zemětřesení, které zasáhlo zemi v listopadu 2011. Navzdory těmto vnitřním i vnějším vlivům, které mají dopad na turecké hospodářství, jsou predikce růstu HDP velmi optimistické. Výhledová předpověď pro růst HDP je zachycena v grafu na Obr. 4.

Obrázek 4: Předpokládaný růst HDP pro roky 2011 – 2016

Zpracování: vlastní

Zdroj: Economy Watch [online]. Economic Statistics and Indicators [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: <http://www.economywatch.com/economic-statistics/year/2011/>

Za optimistickým výhledem růstu tureckého hospodářství stojí předpoklad nadále posilujícího soukromého sektoru a rostoucích investic. Mezinárodní měnový fond a agentura PWC⁵ se na budoucím růstu GDP Turecka ve svých statistikách shodují.

1.2 Analýza makroekonomického prostředí v komparaci s EU

Analýza makroekonomického prostředí se při porovnávání makroekonomických ukazatelů opírá o Maastrichtská konvergenční kritéria. Tato kritéria musí členské státy EU plnit při vstupu do Evropské hospodářské a měnové unie (EMU).

Maastrichtská konvergenční kritéria obsahují níže uvedené požadavky:

- schodek veřejných financí v zemi nepřesáhne tři procenta hrubého domácího produktu (HDP);
- celkový veřejný dluh nepřekročí 60 % HDP;
- průměrná inflace nesmí po dobu jednoho roku přesáhnout více než 1,5% míru tří členských zemí s nejnižší inflací;
- dlouhodobé úrokové sazby nesmí přesáhnout o více než dvě procenta sazby tří zemí s nejnižší inflací;
- stabilita měnového kurzu prokázaná minimálně dvouletým členstvím v ERM II bez porušení ± 15 % fluktuačního pásma a devalvace centrální parity.

⁵ Čtvrtá největší auditorská a poradenská firma na světě.

První podkapitola 1.2.1 obsahuje rozbor situace tureckého národního hospodářství a čerpá hlavně z internetových zdrojů, které poskytují aktuální statistiky. Součástí podkapitoly je graf „magického čtyřúhelníku“ poskytující ucelený pohled na stav turecké ekonomiky v komparaci s EU. Další tři podkapitoly se zaměřují na nezaměstnanost, deficit státního rozpočtu, zahraniční obchod a inflaci, která je výrazným problémem sužujícím turecké národní hospodářství.

1.2.1 Zhodnocení národního hospodářství Turecka

Pro vyhodnocení úrovně národního hospodářství Turecka je vhodné použít metodu „magického čtyřúhelníku“. Metoda se používá ke srovnávání mezinárodních ekonomik, jelikož všechny její parametry jsou uváděny v procentech. V tomto případě je „magického čtyřúhelníku“ použito ke srovnání ekonomiky Turecka a EU jako celku skládajícího se z 27 států.

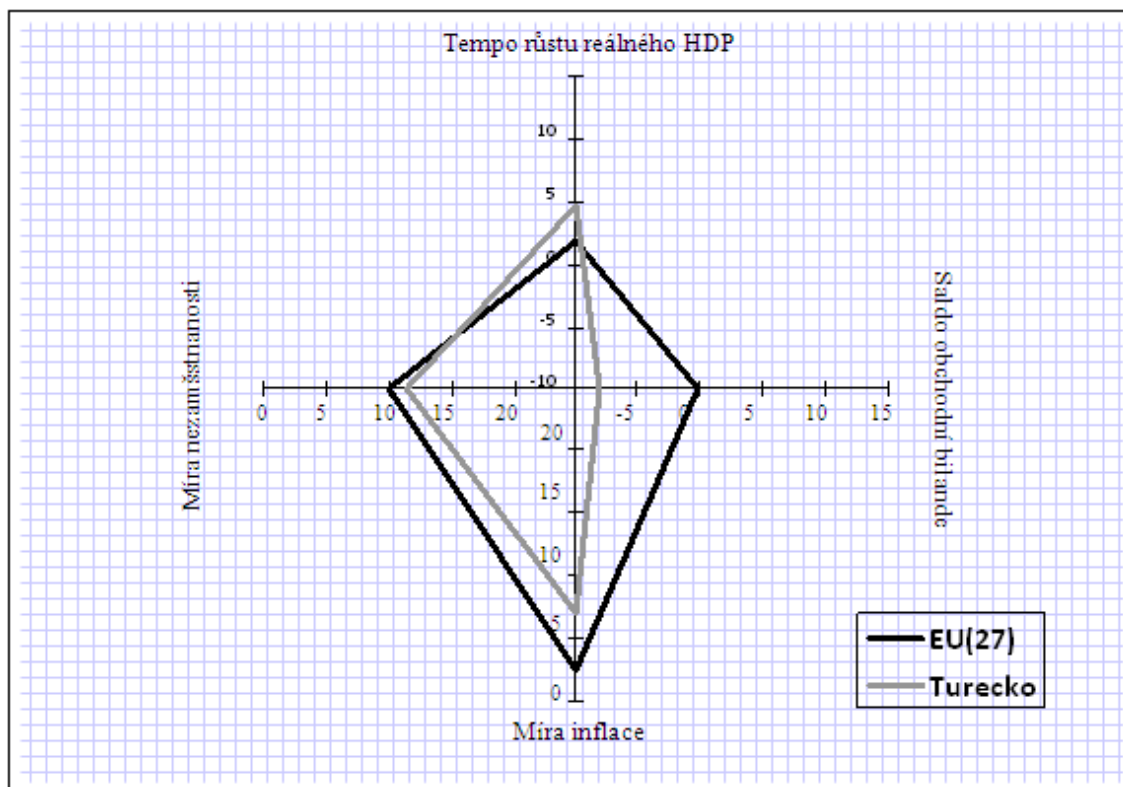
Tabulka 1: Hodnoty národního hospodářství pro rok 2011 (v%)

	Tempo růstu reálného produktu HDP	Saldo platební obchodní bilance	Míra inflace	Míra nezaměstnanosti
EU (27)	1,78	-0,21	2,72	10,1
Turecko	4,60	-8,04	7,03	11,5

Zpracování: vlastní

Zdroj: International Monetary Fund [online]. *World Economic Outlook: Slowing Growth, Rising Risks*, září 2011 [cit. 2012-03-10]. s. 177-209. Dostupné z: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/pdf/text.pdf>>

Lépe než tabulkou je možné interpretovat data v podobě „magického čtyřúhelníku“, který svou plochou zobrazuje makroekonomický stav srovnávaných ekonomik. Černý čtyřúhelník znázorňuje stav ekonomiky v EU a světle šedý hodnoty Turecka.

Obrázek 5: Magický čtyřúhelník Turecka a EU za rok 2011 (v %)

Zpracování: vlastní

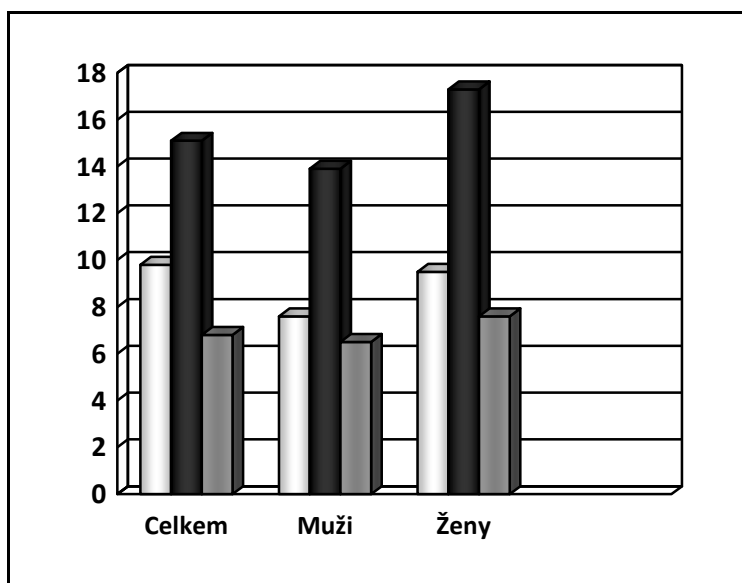
Zdroj: International Monetary Fund [online]. World Economic Outlook: Slowing Growth, Rising Risks, září 2011 [cit. 2012-03-10]. s. 177-209. Dostupné z: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/pdf/text.pdf>>

Srovnání obou čtyřúhelníků ilustruje výrazné odchylky v oblastech salda platební bilance a tempa růstu reálného HDP. Turecko pro rok 2011 vykázalo pasivní platební bilanci, což je na Obr. 5 v porovnání s hodnotou EU zcela zřetelné. Příčinou pasivní obchodní bilance je výrazný nárůst importu nad exportem Turecka. Důkazem o ekonomickém potenciálu Turecka je jeho výrazně rostoucí tempo HDP, které bylo podrobně analyzováno v podkapitole 1.1.3.

Vysoká míra inflace je tureckou dlouhodobou makroekonomickou problematikou, která v nejbližších letech nedosáhne, podle statistických předpovědí IMF, uspokojivé nižší hodnoty.

1.2.2 Nezaměstnanost

V roce 2010 míra nezaměstnanosti činila 11,9 %, což je výrazný pokles oproti 14% hodnotě z roku 2009. Tento trend snižování pokračoval i v prvních měsících roku 2011 a finálně dosáhla roční míra nezaměstnanosti 9,8 %. Nezaměstnanost mládeže klesla v meziročním období roku 2010 z 21,7% hodnoty na 18,4% hodnotu pro rok 2011. Jev rychlejšího poklesu nezaměstnanosti mládeže je výsledkem zaměstnanecké podpory mládeže, kterou zrealizovala vláda.

Obrázek 6: Nezaměstnanost v roce 2011 (v %)

Zpracování: vlastní

Zdroj: Datosmacro [online]. Turkey Unemployment Rate [cit. 2012-03-02]. Dostupné z:

<<http://www.datosmacro.com/en/unemployment/turkey>>

Charakteristickým rysem tureckého ukazatele míry nezaměstnanosti je rozdíl nezaměstnanosti žen a mužů. V grafu na Obr. 6 je zobrazena nezaměstnanost těchto dvou skupin dle věkového složení. Černý sloupec vyjadřuje nezaměstnanost do 25 let, šedou barvou je zobrazena nezaměstnanost od 25 do 75 let a bílou barvou nezaměstnanost bez věkového omezení.

Pro přehlednost jsou graficky znázorněné údaje doplněny tabulkou s konkrétními hodnotami.

Tabulka 2: Nezaměstnanost v roce 2011 (v %)

	Celkem	Muži	Ženy
nezaměstnanost	9,8	7,6	9,5
nezaměstnanost pod 25 let	15,1	13,9	17,3
nezaměstnanost mezi 25 -75	6,8	6,8	7,6

Zpracování: vlastní

Zdroj: Datosmacro [online]. Turkey Unemployment Rate [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: < <http://www.datosmacro.com/en/unemployment/turkey>>

Účast na trhu práce se v Turecku pohybuje kolem 70 % u mužů a méně než 30 % u žen. Navzdory tomu, že je podíl žen na trhu práce výrazně menší než mužů, je míra nezaměstnanosti žen jen mírně vyšší než míra nezaměstnanosti mužů.

Uvedené údaje nezohledňují zaměstnanost 1/3 žen v rámci rodiny působící v zemědělském odvětví. Což snižuje procento zaměstnanosti žen v produktivním věku o 15 % z celkového počtu. V Turecku celkově pracuje v zemědělství 30 % ekonomicky aktivního obyvatelstva, přičemž podíl zemědělství na HDP je okolo 11 %. Z této statistiky vyplývá, že turecké zemědělství ačkoli je velmi neefektivní zaměstnává nemalé procento ekonomicky aktivního obyvatelstva (EUROPEAN COMMISSION, 2011).

1.2.3 Inflace

Maastrichtské kritérium pro členství v měnové unii vyžaduje míru inflace v maximální výši 1,5 % průměru tří nejnižších měr inflace dosažených členskými zeměmi EU za předchozí rok. Pro nadcházející rok 2012 je hodnota inflačního kritéria 2,7 %. Toto kritérium EU určuje míru inflace, které se má Turecko přibližovat.

Tabulka 3: Vývoj míry inflace Turecka (v %)

MÍRA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
INFLACE	8,6	8,2	9,6	8,8	10,4	6,3	8,6	7,03	5,7

Zpracování: vlastní

Zdroj: International Monetary Fund [online]. World Economic Outlook: Slowing Growth, Rising Risks, září 2011 [cit. 2012-03-10]. s. 177-209. Dostupné z: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/pdf/text.pdf>>

Turecké ekonomika byla ve 21. století negativně ovlivněna vysokou mírou inflace. V roce 2001 její míra dosahovala dokonce 68,5% (KAREŠ, 2012). Monetární politikou se turecké vládě podařilo míru inflace snížit až v roce 2005 k osmi procentní hranici. V roce 2008 míra inflace vzrostla a nižších hodnot dosáhla v roce 2009. V roce 2011 dosáhla míra inflace hodnoty 7,03 % a země se potýkala s inflačními tlaky. Rostoucí míra inflace v průběhu roku 2011 byla podpořena zejména vzestupem cen následujících komoditních skupin: alkoholické nápoje a tabákové výrobky, potraviny a nealkoholické nápoje a doprava.

Předpověď vývoje inflace není příznivá ani pro nadcházející roky. Nepředpokládá se snížení míry inflace pod 4 % hranici. V souvislosti s vysokou mírou inflace se spekulovalo v průběhu roku 2011 o přehřátí turecké ekonomiky, ovšem v důsledku vnějších okolností by tato situace nastat neměla. Počátkem roku 2012 se evropské organizace a banky přiklání spíše k variantě ekonomické recese. K přehřátí nemá dojít zejména díky silnému výkonu turecké ekonomiky, která může stimulovat investory z recesí se zmítaných zemí EU a vybídnout je k realizaci svých investičních záměrů právě v Turecku.

1.2.4 Deficit rozpočtu a veřejný dluh

Tato dvě kritéria jsou také součástí Maastrichtské smlouvy, které musí členové měnové unie dodržovat. Konkrétní maximální hodnota deficitu veřejných rozpočtů je stanovena na úrovni 3 % z HDP. Výše veřejného dluhu je navržena jako kompatibilní s úrovní dluhu a to v 60% hodnotě, kterou by země měla dodržovat, anebo k ní alespoň směřovat. Je zajímavé sledovat porovnání hodnot vývoje veřejného dluhu Turecka a Evropské unie. Pro komparaci Turecka s konkrétním státem jsou v Tabulce 4 uvedeny dva státy Polsko a Německo.

Tabulka 4: Vývoj veřejného dluhu v letech 2008 -2012

Stát / Rok	2008	2009	2010	2011	2012
EU (27 členských zemí)	62,5	74,7	80,1	83,0	88,0*
Turecko	39,5	45,4	42,2	40,1	38,5*
Německo	66,7	74,4	83,2	82,4*	81,1*
Polsko	47,1	50,9	55,0	55,4*	55,1*

Zpracování: vlastní

Zdroj: European Commission [online]. Government Deficit and Debt: Turkey [cit. 2011-12-

07]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics/data/main_tables>

Z Tabulky 4 lze vyčíst zcela zřetelný rozdíl mezi schodky veřejných financí Turecka a EU v jednotlivých letech. EU se v posledních dvou letech potýká se schodkem veřejných financí s průměrnou hodnotou 80 %. Meziroční míry veřejného dluhu EU má rostoucí trend, zatímco hodnota tureckého schodku v roce 2010 poklesla o 3,2 % oproti roku 2009. Předběžné zprávy Evropské komise pro rok 2011 a 2012 zaujímají zcela opačná stanoviska ohledně dalšího vývoje veřejného dluhu EU a Turecka. V souvislosti se silnou domácí poptávkou a růstem HDP, se očekává pokles zadlužení Turecka až na 38,5 % HDP.

Kromě poklesu veřejného dluhu, má posílení turecké ekonomiky pozitivní vliv na turecké rozpočtové příjmy. V roce 2010 se deficit rozpočtu snížil na 3,6 % HDP a do konce roku 2012 je jeho odhadovaná míra 2,25 % HDP. Konečný stav veřejného rozpočtu závisí na tom, jak turecká vláda bude dodržovat závazná pravidla fiskální politiky (EUROPEAN COMMISSION, 2011).

1.2.5 Zahraniční obchod země

Výsledek zahraničního obchodu Turecka v roce 2011 vykázal neuspokojivé exportní výkony turecké ekonomiky. Zahraniční obchod dosáhl agregátně záporného salda obchodní bilance ve výši 105,88 mld. USD, což je nejhorší výsledek v celé novodobé historii Turecké republiky. V meziročním srovnání jde o zvýšení o téměř 48%. Import turecké ekonomiky překonal exportní ukazatele. Export v roce 2011 vzrostl meziročně o 18,5 % na 134,95 mld. USD, zatímco import se v roce 2011 meziročně zvýšil o celých 29,8 % a dosáhl výše 240,83 mld. USD (KAREŠ, 2012).

Tabulka 5: Turecký zahraniční obchod v roce 2011 (v mil.USD)

	2010	2011	Růst 2010/2011
Vývoz	113 930	134 954	+ 18,5%
Dovoz	185 493	240 833	+ 29,8%
Obrat	299 423	375 787	+ 25,5%
Balance	- 71 563	-105 879	47,95%

Zpracování: vlastní

Zdroj: KAREŠ, A. Turecká ekonomika v r. 2011 a predikce jejího dalšího vývoje. Ankara: Velvyslanectví České republiky v Ankaře, 12. Březen 2012 [cit. 2012-03-19]. s. 4-5. Dostupné z: písemný kontakt z 19. března 2012

Celkový pohled na zahraniční obchod země ukazuje jednoznačnou převahu importu nad exportem. Hlavním exportním trhem Turecka jsou země EU, které tvoří 46,2 % tureckého exportního výkonu. Deset nejvýznamnějších exportních destinací je uvedeno v příloze jedna. Dostupná odborná literatura přisuzuje nízký export právě neschopnosti tureckých podniků prosadit se na trzích EU. Příčinou špatné konkurenceschopnosti je již zmíněné makroekonomické prostředí, zejména v podobě rekordně vysokého deficitu běžného účtu platební bilance, rostoucí míry inflace a prohlubujícího se deficitu zahraničního obchodu. Mimo makroekonomické aspekty, které negativně působí na tureckou konkurenceschopnost, existují i bariéry v podobě předpisů a nařízení pro obchodování na trzích EU. Bariérám tohoto charakteru jsou věnovány podkapitoly 3.2.1 a 3.2.2.

To, zda se Turecko bude schopno v průběhu dalších let vyrovnat s konkurenčním tlakem a tržními silami, záleží na rychlosti provádění komplexního programu strukturálních reforem a stabilitě makroekonomického prostředí. Podstatný je také další vývoj postupného snižování váhy primárních sektorů (zemědělství, lesnictví, rybářství a ovocnářství) ve prospěch průmyslové produkce s vyšší přidanou hodnotou. V posledních letech měly průmyslové výrobky podíl na tureckém exportu cca 93 %. Export dle odvětví národního hospodářství je uveden v tabulce přílohy jedna.

2. Možnosti současné spolupráce Turecka a EU v podmínkách politických a ekonomických kritérií

Turecká republika má dlouhodobé vazby na projekt evropské integrace. Už v roce 1963 podepsala Ankarskou dohodu o přidružení do EHS. Cílem Ankarské dohody bylo postupné vytvoření celní unie, která umožní sblížit obě strany v ekonomické a obchodní oblasti (REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, 2001).

První oficiální žádost o vstup do Evropské unie podalo Turecko dne 14. dubna 1987 (KREISER, 2010, s. 217). Již zmíněná celní unie byla realizována v roce 1996. Status kandidátské země byl Turecku udělen po zasedání Evropské rady v Helsinkách v prosinci 1999. Přístupová jednání (tzv. *screening*) byla zahájena v říjnu 2005. O rok později byla a doposud je jedinou uzavřenou kapitolou těchto plnění věda a výzkum (EUROACTIV, 2011).

Od roku 2004 se vztahy Turecka a EU nevyvíjely jen pozitivním směrem. Ačkoli Turecko přijímá veškerá nařízení a ustanovení EU, doposud nebylo schopné splnit podmínky vyplývající z Ankarského dodatku podepsaného v Bruselu v roce 2005. Dodatek k Ankarské smlouvě v praxi znamenal nové rozšíření celní unie na 10 přistupujících zemí, mezi nimiž byl i Kypr. Turecká vláda tento dodatek v roce 2006 odmítla předložit k ratifikaci. Vzhledem k turecké neochotě splnit tyto podmínky z dodatkového protokolu k Ankarské dohodě, rozhodla Rada Evropské unie v prosinci roku 2006 o uzavření osmi v té době projednávaných kapitol. Těchto osm kapitol zahrnuje: volný pohyb zboží, právo usazování a volný pohyb služeb, finanční služby, zemědělství a rozvoj venkova, rybolov, dopravní politiku, celní unii a vnější vztahy. Dále Evropská unie uvalila veto na otevření pěti dalších přístupových kapitol, dokud Turecko nesplní své závazky (BUSINESSINFO, 2011).

Evropská unie do roku 2011 otevřela 13 přístupových kapitol z celkového počtu 35. V důsledku těchto událostí a také neschopnosti Turecka plnit vyžadované cíle, celková analýza a zkoumání právních předpisů nadále pokračují velice pomalu.

Turecká vláda přes svou neúspěšnost v plnění podmínek stanovených EU nešetřila v roce 2011 kritikou k představitelům EU. Evropou v současnosti zmítá vnitřní krize a zároveň gradují problémy eurozóny, které budí nedůvěru a obavy nejen v členských státech.

Nestabilita uvnitř EU vyvolala zejména v turecké vládě pocit, že Turecko již není v roli „prosebníka“ čekajícího na konečné přistoupení do EU, ale rovnocenným partnerem (VITÁK, 2011). Prezident Turecké republiky *Abdullah Gül* například upozornil v roce 2009 na důležitost splnění slibu daného EU o přistoupení Turecka a odmítl nabídku jakého-koli privilegovaného partnerství. Jedním z dalších silných prohlášení směřujících k EU vyslovil ministr zahraničních věcí *Ahmet Davutoglu* v roce 2011. Poukázal na to, že pokud se v následujícím roce 2012 Kypr ujme pozice předsedající země EU, bude tato situace znamenat zmrazení vztahů Turecka s Evropskou unií. Vážnost záměru Turecka nadále nejednat s EU, pokud se předsedající zemí stane jižní Kypr, potvrdil náměstek premiéra *Besira Atalaye* (EUROACTIV, 2011).

V cestě plnohodnotné spolupráce Turecka a EU nestojí pouze problematika Kypru, která je nejčastěji diskutovaným tématem politické scény, ale i další dvě kritéria. Jedná se o hospodářská kritéria a zavádění *acquis*⁶. Plnění těchto kritérií je základem pro nabytí plnoprávného členství v EU a jsou blíže rozvedena v textu podkapitol 2.1 a 2.2.

2.1 Limity Turecka v podobě Kodaňských kritérií

Jednou ze základních podmínek vstupu do Evropské unie je splnění tzv. Kodaňských kritérií, které byly stanoveny roku 1993 v Kodani. Tato kritéria jsou:

- politická: stabilní instituce garantující demokracii, právní stát, ochrana lidských práv a respektování menšin;
- hospodářská: fungující tržní hospodářství;
- zavádění *acquis*: věrnost politickým, hospodářským a měnovým cílům Unie.

⁶ Soubor legislativy EU.

Evropská unie se v roce 1999 rozhodla zvážit Turecko jako kandidáta do EU, pokud uspíší své hospodářské reformy a splní Kodaňská kritéria v oblasti lidských práv a menšinové politiky. Definitivní rozhodnutí o přijetí Turecka jako kandidátské země padlo v roce 2004 (PIRICKÝ, 2006).

Několik z těchto základních kritérií Turecko nedodržuje a některé z nich již nejednou zásadně porušilo. Turecko v minulosti porušovalo zejména práva kurdských menšin žijících na východě země. Dále je Turecku vytýkán problém Severokyperské republiky, kterým také porušuje Kodaňské politické kritérium. Neméně důležité je kritérium bezpečnosti země, které je také předmětem diskuzí.

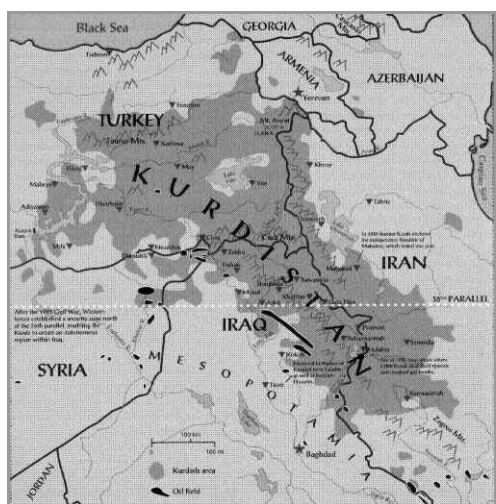
Hospodářské kritérium zůstává při současných jednáních v pozadí právě těchto tří výše uvedených problematik skrývajících se pod názvem politické kritérium. Do plnění třetího kritéria zavádění *acquis* je Turecko spíše tlačeno ze strany Evropské unie. Turecko všeobecně plní podmínky *acquis* pouze pod nátlakem Evropské komise. Velmi spekulativní je přesvědčení turecké vlády o společných cílech EU, na jejichž základě je *acquis* adaptováno do tureckého právního systému.

První část kapitoly je věnována Kodaňským politickým kritériím. Druhá část se zabývá specifikací hospodářských kritérií. Jelikož hospodářská i politická kritéria obsahují rozsáhlý rámec požadavků, jsou v této práci analyzována pouze některá z nich. Výběr zvolených kritérií byl proveden na základě aktuálnosti problematiky, která je posuzována v souladu s ročními zprávami Evropské komise o Turecku.

2.1.1 Lidská práva a respektování menšin

Jednou z podmínek kladených na členské země EU je respektování lidských práv a menšin. Turecko je touto podmínkou limitováno již dlouhá léta, jelikož není schopné zcela nastolit rovnoprávnost žen a respektování národnostních menšin. Největší národnostní menšinou žijící na tureckém území, kterou se zabývá další text této kapitoly, jsou Kurdové. Kurdská problematika sahá hluboko do historie země a v roce 2011 vyústí ve v celostátní kurdské protesty.

Celkový počet Kurdů žijících na území čtyř států se pohybuje kolem třicetimilionů. V dnešním Turecku žije přibližně 15 – 20 milionů Kurdů. Z pohledu historie jsou Kurdové obyvatelé starodávného „Kurdistanu“ zvýrazněného tmavě šedou barvou na Obr. 5. Kurdistanem je možné nazvat oblast horské krajiny nacházející se v jihovýchodní části Turecka, severovýchodní oblast Iráku a krajní část severozápadu Íránu. Kurdové mají své vlastní kulturní zvyky a jazyk. Za první světové války projevila kurdská vzdělaná vrstva úsilí o vznik vlastního právního státu. Výsledkem jejich snah byl příslib rozsáhlého území ve východní Anatólii⁷ v rámci mírové smlouvy ze Sévres. Bohužel pro kurdské představitele byly stanovy Sévreské smlouvy zrušeny a při podpisu Lausannské smlouvy, již nebyl kurdský požadavek brán na zřetel (MAALOUF, 2006; PYRICKÝ, 2006).

Obrázek 7: Území osídlené Kurdy

Zdroj: Roj Bash Kurdistan [online]. Map of Kurdistan [cit. 2011-11-08]. Dostupné z:
< <http://northerniraq.info/forums/viewtopic.php?t=7844&f=5> >

Neúspěch vzniku vlastního státu po první světové válce vyvolal vznik odbojových skupin a

⁷ Vnitrozemí Turecka, konkrétně oblast kolem hlavního města Ankary.

vlnu nepokojů, která na tureckém území trvá dodnes (AYLIFFE, 2000, s. 968). Občanská válka mezi kurdskými ozbrojenými složkami a tureckou armádou trvala od roku 1984 až do roku 1999, kdy byl vůdce Kurdské strany pracujících (PKK)⁸ *Abdullah Öcalan* zadržen a odsouzen. Navzdory očekávání turecké vlády boje po zadržení *Öcala* neustaly.

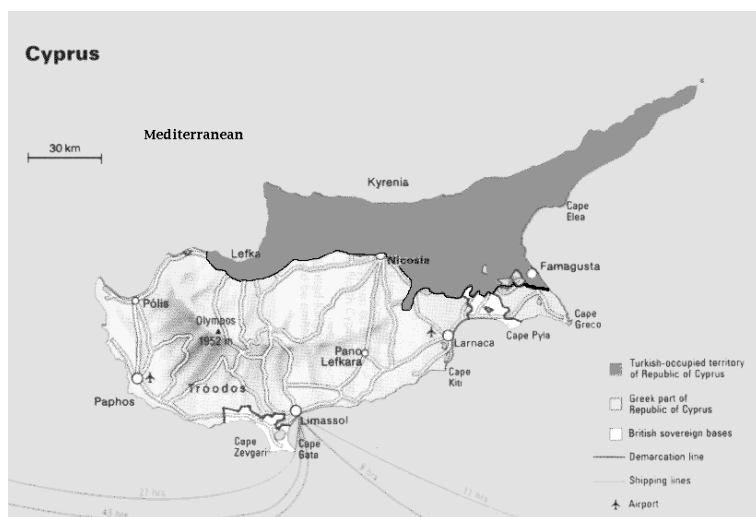
Rok 1999 byl zlomovým rokem pro Turecko, jelikož bylo uznáno kandidátskou zemí EU. Evropská unie sdružuje demokratické státy uznávající základní lidská práva a svobody včetně práv menšin. V Turecku však nadále trvá kulturní útlak Kurdů, který turecká vláda pod tlakem EU přislíbila v následujících letech napravit. Krokem dopředu bylo v roce 2002 uznání kurdštiny jako oficiálního jazyka. Součástí tohoto uznání je podmínka, že se kurdský jazyk nesmí používat při politických projevech. Ve společném balíku právních reforem v roce 2002 byl zrušen i trest smrti (TASPINAR, 2004, s. 95-113).

V rámci úsilí splnit jeden z požadavků přístupových kritérií EU Turecko podniká další úpravy práv týkající se Kurdů. Závěrečná zpráva Evropské komise z roku 2011, ale poukazuje na neplnění turecké demokratické povinnosti zaměřené na kurdskou otázku. V souladu se zprávou Evropské komise se jednalo o tyto následující přestupky. V roce 2009 bylo přerušeno televizní vysílání, protože kurdský politik použil při svém projevu kurdštinu. Dále došlo k zatčení padesáti údajných kurdských separatistů. Mezi zatčenými byli například zvolení politici a ochránci lidských práv. Také demonstrace Kurdů byly v roce 2009 potlačeny vojenskou silou Turecka. Nepokoje na východě země byly koncem roku 2011 stále intenzivnější a v EU vyvolávaly obavy (EUROPEAN COMMISSION, 2011). Počátkem roku 2012 jsou nepokoje převážně kurdských separatistů ve východním Turecku i nadále potlačovány tureckou armádou.

⁸ Vznikla v 80. letech 20. století a je na seznamu teroristických organizací EU.

2.1.2 Kyperská otázka

V textu této práce byl již naznačen problém sporu Kypru a Turecka. Spor o Kyperský ostrov trvá od roku 1974, kdy Turecko přes intervence USA nezasahovat do záležitostí probíhajících na ostrově zasáhlo, aby ochránilo tureckou menšinu žijící v severní části ostrova. Turecko s Řeckem nebylo svolné k žádné dohodě a došlo k rozdělení ostrova na dvě části podél tzv. „zelené linie“. Severní část byla v roce 1983 vyhlášena prezidentem *Raufem Denktaşem* samostatnou republikou. Nově vzniklá Severokyperská republika nebyla nikým mezinárodně uznána jako suverénní stát. Na Obr. 5 je Severokyperská republika zvýrazněna tmavě šedou barvou. Jediný stát, jenž tuto republiku uznal, je Turecko. Jižní část se nazývá řeckým Kyprem.

Obrázek 8: Rozdělení Kypru po roce 1974

Zdroj: Window on Cyprus [online]. Cyprus [cit. 2011-12-20]. Dostupné z: <<http://www.windowoncyprus.com/intro.htm>>

Od dob vzniku sporu o Kypr se objevovalo hodně plánů a návrhů na jeho řešení. Všechny tyto návrhy ztroskotaly, v důsledku neochoty turecké a řecké vlády ustoupit ze svých nároků a malé snaze o dosažení kompromisu. Nejznámějším plánem v této oblasti je návrh bývalého generálního tajemníka OSN *Kofiho Annana*, tedy Annanův plán.

Zásadní role OSN při řešení konfliktu byla respektována všemi stranami sporu. Annanův plán byl navržen pro vstup sjednoceného Kypru do EU. Podstatou plánu bylo konfederativní uspořádání státu s ústřední vládou s limitovanými pravomocemi. Konfederace měla fungovat na následujících principech:

- kolektivní Prezidentská rada (čtyři zástupci kyperských Řeků a dva zástupci kyperských Turků);
- volba prezidenta a viceprezidenta zástupci Prezidentské rady, přičemž by tyto funkce rotovaly po 20 měsících;
- bikamerální struktura⁹ parlamentu;
- oddělené fiskální a monetární politiky.

Přičemž plán poskytoval záruky kyperským Turkům rovnocenného zastoupení v některých ústavních institucích. O Plánu mělo rozhodnout referendum z 24. dubna 2004. Severní část ostrova podpořila plán 65 % hlasy voličů. Zatímco řecká část ostrova plán odmítla 76% výši. O týden později téhož roku vstoupila řecká část Kypru do EU (OSN, 2005, s. 103,104).

Jak již bylo nastíněno v podkapitole 1.1.2. Turecko podepsalo dodatek k Ankarské smlouvě v roce 2005, ovšem oficiálně existenci Kypru neuznalo. Jádrem problému je odmítání Turecka dodržovat celní unii ve vztahu k řecké části Kypru. V roce 2006 byla pozice Ankary¹⁰ taková, že rozšíří platnost celní unie i na řeckou část Kypru, pokud EU zruší ekonomickou blokádu Severního Kypru. To zavrhl vláda Kyperské republiky, která odmítá jakékoli ústupky pro Severní Kypr. Turecko v této souvislosti zdůrazňovalo svůj konstruktivní postoj při jednání o Annanově plánu, aby dokázalo svou vstřícnost (THIM, 2006).

⁹ Dvoukomorový parlament.

¹⁰ Hlavní město Turecka a sídlo vlády.

V roce 2011 se šance na dosažení kompromisu a konečné vyřešení kyperské otázky zdají být minimální. Vynecháme-li faktické informace hrozeb vládních představitelů o zmrazení spolupráce Turecka s EU, kvůli předsednictví Kypru v roce 2012, zůstane zde otázka využívání společných zdrojů. Ložiska zemního plynu a ropy se nachází na kontinentálním šelfu, který si nárokuje kromě Kypru i Severokyperská turecká republika (EUROACTIV, 2011). Významný dopad na ekonomickou sféru má turecké neplnění závazků vyplývajících z Dodatkového protokolu o celní unii s EU. Zejména se jedná o zpřístupnění přístavů a letišť pro kyperské lodě resp. letadla.

2.1.3 Hledisko bezpečnosti Turecka

Nejvýznamnějším politickým spojencem Turecka je kromě EU také USA. Vztahy s USA se v roce 2011 zlepšily po rozhodnutí turecké vlády umístit radar v rámci projektu Missile Defence¹¹ ve východním Turecku. Tato spojenectví se odrážejí v participaci Turecka na mezinárodních projektech a členstvích v mezinárodních organizacích zajišťujících bezpečnost, mír a vzájemnou spolupráci v oblastech mezinárodního práva.

Turecko je členem těchto mezinárodních organizací: NATO, OSN, OECD, OIC, D-8, IMF a mnoha dalších, které v této práci nejsou uvedeny. Turecko se ve spolupráci s uvedenými organizacemi prezentovalo vždy jako spolehlivý partner. Má také dobré ekonomické vztahy s Ruskem v oblasti energetiky a zemního plynu. Rozvíjí ekonomické i politické vztahy se zeměmi Středního východu. Zapojilo se do operace Unified Protector¹² v Libyi a aktivně se podílelo na vyřešení krize v Egyptě (BUSINESSINFO, 2011).

¹¹ Americký projekt protiraketové obrany. Jedná se o umístění mobilní tzv. předsunutých radarů sbírající informace pro sestřelení nepřátelských raket.

¹² Operace NATO v Libii, její hlavní cíl byla ochrana libyjských civilistů.

V následujícím textu je analyzována bezpečnostní situace Turecka se zaměřením na sousední státy a aktuální konflikty ohrožující hledisko bezpečnosti celé EU. Pokud by se Turecko stalo členem EU za nestabilní bezpečnostní situace okolních sousedních států, ocitne se EU v přímém ohrožení.

V posledních letech je patrné, že vztahy Turecka se sousedy se vyznačují vyvážeností a značnou mírou stability. Turecko má pevně stanovené hranice a neprojevuje snahu expandovat, což je důležité zejména ve vztahu ke Střednímu východu, od kterého se Ankara snaží distancovat. Vidina vstupu do EU motivuje tureckou politickou scénu i veřejnost k jistým ústupkům v citlivých otázkách, mezi něž patří problematika kurdské menšiny a Kypru. Tato motivace umožňuje EU vyvíjet na Ankaru stále silnější nátlak směřující k vyřešení zbývajících zahraničně i vnitropolitických problémů země, což lze považovat za velký přínos pro stabilitu oblasti (SOULEIMANOV, 2005).

Turecko se chce svým vstupem do EU umístit jako mocný stát mimo jiné i v bezpečnostní oblasti. Navzdory turecké snaze o stabilitu ve svém nejbližším okolí existují i možnosti, které mohou v případě přijetí Turecka do EU skrývat řadu nejistot.

Hlavním ohrožením v tomto smyslu je vnímání EU tureckým obyvatelstvem. Převážná většina (cca 70 %) tureckého obyvatelstva si od vstupu do Unie, dle dostupných průzkumů slibuje, významné zlepšení ekonomické situace, což se v málo rozvinutých zemědělských provinciích téměř ztotožňuje s okamžitým zbohatnutím (TURKOVÁ, 2007). Z tohoto důvodu je důležité, aby se turecké hospodářství po případném vstupu do Unie ubíralo pozitivním směrem. Hlavní roli bude hrát schopnost využití strukturálních fondů EU na tureckém venkově a možnost přiměřené pracovní migrace dynamicky se rozvíjející turecké pracovní síly do zemí EU (SOULEIMANOV, 2005).

Dalším podstatným problémem týkajícím se bezpečnosti tureckého státu je iránský nukleární program. S ohledem na vývoj událostí v roce 2011 lze počítat s podporou Turecka při diplomatickém tlaku na Írán s požadavkem o zastavení tohoto programu.

2.2 Hospodářské kritérium tržního hospodářství

Je samozřejmé, že politické kritérium obsahující zajištění bezpečnosti a respektování práv tureckých obyvatel je neopomenutelné. Bohužel politická kritéria, která jsou v současné době stavěna do popředí jako hlavní úskalí vstupu Turecka do EU, nezajišťují funkčnost státu po ekonomické stránce.

Turecko přijalo několik zásadních kroků směřujících k naplnění kodaňských hospodářských kritérií, které jsou definovány jako existence fungujícího tržního hospodářství a schopnost vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v rámci Unie. V této souvislosti byla v Turecku uskutečněna legislativní opatření v mnoha oblastech hospodářství. Příkladem je založení Hospodářské a Sociální rady, reforma bankovníctví a posílení nezávislosti Centrální banky, zavedení mezinárodních norem do oblastí energetiky a značný pokrok byl učiněn v reformách odstraňující strukturální deformace ekonomiky.

Následující dvě podkapitoly jsou zaměřeny na dosažený pokrok v plnění hospodářských kritérií Turecka v oblastech vztahujících se ke konkrétním požadavkům Evropské komise.

2.2.1 Existence fungujícího tržního hospodářství

Existence fungujícího tržního hospodářství vyžaduje liberalizaci cen a obchodu. Kromě toho podporuje fungující tržní hospodářství i rozvinutý finanční sektor a odbourání překážek vstupu a výstupu firem na trh.

Turecko v tomto ohledu pokročilo zejména se vstupem do celní unie. Nyní turecká vláda realizuje obchodní politiku v souladu s pravidly přijatými v rámci WTO a společné obchodní politiky EU. V této práci jsou charakterizovány dva základní předpoklady fungujícího tržního hospodářství: volný pohyb firem na trhu a liberalizace cen.

Turecko má fungující tržní hospodářství, což dokazují údaje z Tabulky 6 níže. Z tabulky je možné vyčíst, že v Turecku je zajištěn volný vstup i výstup podniků na trh. V tomto směru prokazuje turecký trh volný tržní režim. V tabulce jsou v prvních dvou řádcích uvedeny hodnoty nově založených společností a jejich srovnání s rokem předcházejícím. Ve třetím a čtvrtém řádku je uveden počet společností, které byly v daném roce zrušeny.

Tabulka 6: Počet nově založených a zrušených podniků v Turecku 2005 - 2011

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
počet nově založených podniků	47 401	52 699	55 350	49 003	44 472	50 423	53 409
% rozdíl nově založených podniků	15,8 %	11,2 %	5 %	- 11,5 %	- 9,2 %	16,6 %	5,9 %
počet uzavřených podniků	8 886	9 471	9 954	9 578	10 395	11 400	13 965
% rozdíl uzavřených podniků	16 %	6,6 %	5,1 %	- 3,8 %	8,5 %	9,6 %	14,87 %

Zpracování: vlastní

Zdroj: TurkStat [online]. Business Statistics [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=29&ust_id=9

Při liberalizaci cen bylo důležité odstranit překážky v podobě vysokého vlivu veřejného sektoru na ekonomiku a zásahů vládních podniků do tržní cenové politiky. Vliv státní podniků byl snížen zejména v roce 2003 v oblastech výroby krmiva, mléčných výrobků, distribuce ropy a výrobě cementu. Kromě toho byla zahájena práce na privatizaci státních bank. V rámci

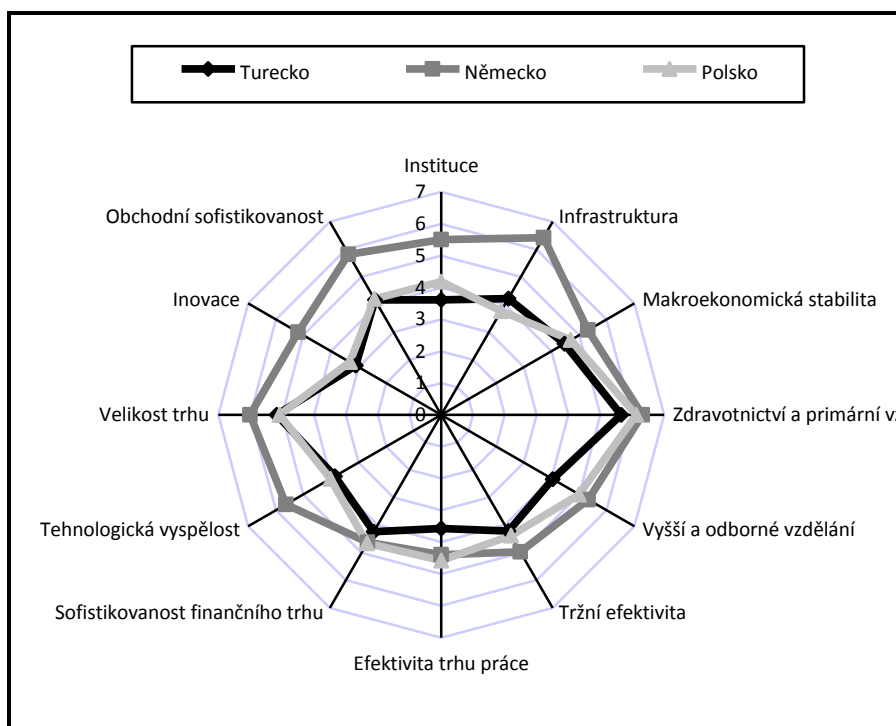
privatizace bankovního sektoru jsou vyvíjeny strategie s cílem zlepšit provozní efektivitu státních bank a vytvoření konkurenčního prostředí v odvětví. Privatizace ale nepřinesla v období let 1999 - 2004 očekávaný výdělek. Příjmy vlády z privatizace za uvedené období činily 4,3 miliardy amerických dolarů. Tento výsledek je vládou považován za neuspokojivý (ZÜRCHER, 2004).

2.2.2 Schopnost vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v rámci EU

Schopnost vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v rámci Unie vyžaduje existenci stabilní makroekonomické struktury. Analýza makroekonomického prostředí z první kapitoly textu prokázala hospodářský růst Turecka přispívající k posílení tržní konkurenceschopnosti. Stabilní makroekonomická struktura, ale není jedinou zárukou schopnosti trhu vyrovnat se s konkurenčním tlakem.

Světové ekonomické fórum v této souvislosti definovalo dvanáct pilířů obsahující faktory realizace udržitelného rozvoje pro zajištění dlouhodobé prosperity národních ekonomik. Každý pilíř představuje jeden z aspektů globální konkurenceschopnosti ekonomiky. Úroveň aspektů konkrétní země podle daného pilíře je vyjádřena škálou od jedné do sedmi, přičemž sedm vyjadřuje nejvyšší úroveň.

Následující graf na Obr. 8 ilustruje srovnání konkurenceschopnosti tří států. Polsko a Německo byly zvoleny jako reprezentativní státy EU, jelikož se rozlohou přibližují Turecku, a Polsko také svým hospodářským charakterem zaměřeným na zemědělství.

Obrázek 9: Porovnání konkurenceschopnosti Turecka, Německa a Polska

Zpracování: vlastní

Zdroj: SCHWAB, K. *The Global Competitiveness Report 2010-2011* [online]. Ženeva: World Economic Forum, 2010 [cit. 2012-02-24]. s. 83-105. ISBN: 978-92-95044-87-6. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf

Z grafu jednoznačně vyplývá, že Německo je oproti dalším srovnávaným zemím schopno nejlépe se vyrovnat s tržními silami na evropském trhu ve většině z dvanácti pilířů. Oproti tomu Turecko v oblasti konkurenceschopnosti těží ze svého velkého trhu charakteristického intenzivní domácí poptávkou s přiměřeně sofistikovanými obchodními praktikami. Země také těží z poměrně rozvinuté infrastruktury zejména silniční dopravy a letecké dopravy. Naopak zaostává v renovaci a rozvoji přístavů.

V zájmu dalšího zvýšení své konkurenceschopnosti se Turecko musí zaměřit na zlepšení v oblasti lidských zdrojů. Především tak musí uskutečnit prostřednictvím rozvoje základního vzdělávání a zdravotní péče. Dále je třeba řešit neefektivnost na trhu práce a posílit účinnost a transparentnost veřejných institucí (SCHWAB, 2010).

Jak se Turecko bude schopno v průběhu dalších let vyrovnat s konkurenčním tlakem a tržními silami, záleží na rychlosti provádění komplexního programu strukturálních reforem a stabilitě makroekonomického prostředí. Evropská unie předpokládá, že Turecko je toho schopno ve střednědobém horizontu¹³.

¹³ Období přibližně 3 – 10 let.

3. Turecké podnikatelské prostředí ve spolupráci s EU

Turecko nabízí dynamické a podnětné podnikatelské prostředí s rychle se měnící tržní strukturou, ale ve srovnání s členskými státy Evropské unie jsou patrné obrovské nedostatky v legislativě či v zavádění nástrojů snižujících korupci. V Turecku byl během posledních let zaznamenán pokles byrokracie a postupné zjednodušování procesu pro začínající podnikatele, ale i přesto Turecko oproti ostatním evropským státům výrazně zaostává. Krokem kupředu v oblasti podnikání je nový obchodní zákoník, který byl navržen v souladu s regulemi EU a schválen tureckou vládou v prosinci roku 2010.

Mezi neopomenutelné přednosti Turecka patří především umístění země v centru obchodních tras, což je aspekt, z kterého země těžila již v dobách Osmanské říše. Dále je pozitivem v oblasti podnikání levná pracovní síla a významná obchodní pozice Turecka v tranzitu ropy a zemního plynu do okolních zemí.

Uznání Turecka jako kandidátské země EU bylo podnětem pro realizaci rozvojových programů a projektů v oblasti podnikání. V současné době se turecká vláda zaměřuje na rozvoj především v oblasti malého a středního podnikání. Malé a střední podniky jsou koordinovány s právem EU, aby byly schopny konkurenceschopnosti na trhu EU. Na prvním místě politiky EU zaměřené na turecký trh je vytvoření podnikatelského prostředí příznivého pro podnikatele a inovativní rozvoj malých a středních podniků. Tento stanovený cíl byl turecké vládě zdůrazněn v Lisabonu na evropském summitu v roce 2000 jako součást strategie pro turecký hospodářský růst (OECD, 2004).

3.1 Malé a střední podnikání v Turecku

Malé a střední podniky v Turecku tvoří 99,9 % z celkového počtu podniků. Celkově vytvoří malé a střední podniky přibližně 78 % nových pracovních míst, podle údajů z roku 2011. Pro srovnání v Polsku tato hodnota dosahuje necelých 13 %.

Tabulka 7: Počet MSP v Turecku a EU a jejich celkový podíl na trhu

	<i>Turecko</i>		<i>EU</i>
	Počet	Podíl	Podíl
Mikro a malé podniky	2 392 928	99,3 %	98,7 %
Střední podnik	13 290	0,6 %	1,1 %
Celkem	2 406 218	99,9 %	99,8 %
Velké	2 796	0,1 %	0,2 %
Celkem	2 409 014	100 %	100 %

Zpracování: vlastní

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION. SBA Fact Sheet 2010/2011: Turkey [online]. Brussels: European Commission, [cit. 2012-01-16]. Dostupné z: < http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2010-2011/turkey_en.pdf >

Hlavním omezením tureckých malých a středních podniků je podkapitalizace (38 % kapitálových investic) a také jejich neefektivnost v případě vývozu, kdy podíl na vývozu Turecka malých a středních podniků dosahuje 10% hodnoty. Velmi vysoké procento malých a středních podniků působí v řemeslném obchodu a průmyslu, zhruba čtyři miliony. Pouze malá část z těchto čtyř milionů cca 210.000 společností je zainteresována ve výrobním sektoru. V oblasti malého a středního podnikání turecká vláda nesmí opomíjet fakt stínové ekonomiky, která v roce 2002 představovala přibližně 32,1 % aktivit malých a středních podniků.

Mimo stínové ekonomiky lze za slabiny sektoru malého a středního podnikání považovat: nedostatečné know-how a nízkou úroveň technologie, dostupnost finančních zdrojů, vzdělání a praxi, makroekonomické prostředí, tvorbu nových podniků, nutnost zvýšení kapacity malých a středních podniků za využití nové technologie a legislativní a regulační problémy (OECD, 2004).

Již mnoho let bojuje Turecko s vysokou inflací, která je provázena recesemi a expanzemi hospodářství viz první kapitola. Nestabilní makroekonomické prostředí tak vytváří nepříznivé prostředí pro malé a střední podniky. Negativní prostředí podporuje i značná nestabilita kurzu turecké měny. Vládní hospodářská politika se pomocí strukturálních reforem a programů navržených Evropskou komisí na podporu malého a středního podnikání snaží tyto dopady na podnikatelskou sféru eliminovat.

3.2 Programy a organizace pro rozvoj MSP v Turecku

Ve snaze přitáhnout zahraniční investice rozšiřuje a zdokonaluje Turecko systém státních investičních podpor a pobídek, ze kterých profitují i zahraniční společnosti. S přípravou na vstup do Evropské unie Turecko odstranilo veškerá dovozní cla pro státy EU. Ve spolupráci s Evropskou unií se snaží harmonizovat svou obchodní i právní legislativu s evropskými standardy.

V rámci těchto podpor a pobídek jsou na území Turecka realizovány projekty, které přispívají k přílivu investic do země a snižování nezaměstnanosti. Dále jsou tyto projekty zaměřeny na rozvoj obchodní spolupráce malých a středních podniků s členskými státy EU převážně v oblastech průmyslu.

Turecko využívá 32 % finanční podpory z fondů EU na rozvoj v oblasti malého a středního podnikání.

Tabulka 8: Využití finanční podpory pro MSP z fondů EU k roku 2009

Stát	% využití nabízené finanční podpory pro MSP	pozice
Rakousko	47 %	1.
Turecko	32 %	2.
Řecko	17 %	3.
Německo	14 %	6.
Rumunsko	6 %	11.
Polsko	3 %	23.
Česká Republika	2 %	28.

Zpracování: vlastní

Zdroj: European Commission. Internationalisation of European SMEs: Final Report [online]. Brussels: European Union, 2010 [cit. 2012-02-27]. s. 67-69. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/marketaccess/files/internationalisation_of_european_smes_final_en.pdf

V roce 2009 se Turecko umístilo na druhém místě v evropských statistikách použití mezinárodní finanční veřejné podpory. Na prvním místě se ve využívání finanční podpory umístilo Rakousko ve výši 47% hodnoty. Umístění vybraných zemí dle využití finanční podpory v oblasti MSP z celkově 33 sledovaných zemí je uvedeno v Tabulce 8.

3.2.1 Podpůrné programy a organizace Turecka

Podle názoru konzultanta Istanbulské kanceláře firmy CzechTrade pana Michala Košča (2012) je podnikatelská podpora vlády cítit v celém Turecku (2012). Úsudek pana Košča potvrzují mnohačetné organizace a programy, které jsou zakládány nebo podporovány tureckou vládou.

Základním kamenem pro rozvoj malého a středního podnikání se pro Turecko stal evropský dokument tzv. European Small Business Act¹⁴, který rovněž určuje legislativní opatření, politické závazky a principy pro rozvoj MSP členskými státy EU.

Turecká vláda v závislosti na závazku plnění cílů programu rozvoje malého a středního podnikání založila neziskovou organizaci *KOSGEB*, fungující pod záštitou Ministerstva průmyslu a obchodu. Účelem organizace *KOSGEB* je podpora:

- tematických projektů v oblasti podnikání,
- projektů malých a středních podniků,
- výzkumu a vývoje, inovace a průmyslové aplikace,
- vznikajících podniků na trhu malých a středních podniků,
- úvěrového mechanismu podnikání (*KOSGEB*, 2012).

Kromě státní organizace *KOSGEB*, která je na tureckém trhu velmi známá, zde působí Vědecká a technologická výzkumná rada Turecka (*TÜBİTAK*). *TÜBİTAK* je přední agentura pro řízení, financování a provádění výzkumu v Turecku. S cílem upevnit proces přeměny

¹⁴ Součástí evropského dokumentu tzv. European Charter for Small Enterprises podepsaného v Lisabonu v roce 2002.

technologie na zisk byl společností TÜBİTAK navržen program "Přímých technologií a inovací"(TEYDEB). Program TEYDEB má posílit globální konkurenceschopnost tureckých soukromých společností pomocí technologického rozvoje, inovace a posílit schopnost tureckých podnikatelů hrát vedoucí úlohu při vytváření podnikatelské kultury ke zvýšení prosperity země (TÜBİTAK, 2012).

V Turecku byly v posledních letech založeny hlavně organizace orientující se na podporu exportu ve specifických oblastech. Jednou z těchto organizací působící v oblasti strojího průmyslu je „Skupina na podporu exportu strojů a příslušenství“ (MPG). Organizace si klade za cíl zlepšit podporu prodeje tureckých strojů a příslušenství po celém světě. Prostředkem pro podporu se stala domácí marketingová politika, která se snaží posílit image produktu v první řadě na národní úrovni a postupně ji rozšířit na mezinárodní úroveň.

3.2.2 Podpůrné programy a organizace financované ze zdrojů EU

Další projekty na podporu podnikání jsou financovány přímo orgány EU a Turecko se k nim připojilo v posledních letech. Mezi nejvýznamnější patří program CIP (*Competitiveness and Innovation Programme*) a projekty EBRD (*European Bank for Reconstruction and Development*), které nenesou určitý název, ale jsou značeny projektovým číslem.

CIP je program na podporu konkurenceschopnosti a inovace. Turecko se k němu připojilo v únoru roku 2008. Hlavním záměrem programu CIP, jenž je zaštitěn Evropskou komisí, je podpora inovace, podnikání a růstu malých a středních podniků. CIP je navržen pro období let 2007 až 2013 s rozpočtem 3,6 bilionů eur. Základní pilíře programu CIP jsou tyto tři: podnikání a inovace, politika informační a komunikační technologie a inteligentní energie pro Evropu.

Projekty EBRD jsou v Turecku zaměřeny na liberalizaci a privatizaci, zdroje a energetiku, telekomunikace, infrastrukturu veřejného sektoru, finanční sektor, podnikatelské prostředí a konkurenceschopnost. Evropská banka pro rekonstrukci a rozvoj investovala do projektů na území Turecka v letech 2000 - 2010 celkovou částku 4 biliony eur, zahrnující 44 projektů. Z této částky bylo 96 % alokováno do soukromého sektoru na podporu podnikání.

MSP v Turecku není financováno pouze tureckými zdroji či zdroji EU. Turecko a EU spolupracují na poli podpory MSP v Turecku. Vzorem této spolupráce je „Vývojové centrum evropsko-turecké obchodní spolupráce“ (ABİGEM). Projekty byly zahájeny v březnu 2002 v rámci Finanční smlouvy, která byla podepsána v květnu 2002. Rozsah projektů ABİGEM byl původně plánován pro tři města: Gaziantep, Kocaeli, Izmir. Jde o poskytování profesionálního manažerského poradenství a vzdělávací služby s cílem pomoci malým a středním podnikům rozvíjet jejich potenciál a zvýšit jejich konkurenceschopnost. Projekt sleduje cíl podporovat regionální hospodářský rozvoj a posílit výrobní a servisní průmysl.

ABİGEM se stal pro rok 2011 jedním z nejúspěšnějších projektů Turecko-evropské spolupráce. Reakcí na jeho úspěšnost bylo rozšíření projektů na 10.000 malých a středních podniků ve dvanácti následujících městech: Adana, Eskisehir, Kayseri, Konya, Denizli, Trabzon, Afyon, Corum, Erzurum, Usak, Trakya a Malatya. Výše celkového rozpočtu projektů v průběhu dvou let je stanovena na 24,5 milionu euro. Rozpočet 12 milionů eur je vyhrazen pro města: Adana, Trabzon, Eskisehir, Kayseri, Konya a Denizli.

Účelem všech výše uvedených programů je poskytnutí finanční podpory malým a středním podnikům v začátcích jejich podnikání a naučit turecké podnikatele využívat této podpory pro zvýšení konkurenceschopnosti jejich výrobků.

3.3 Harmonizace předpisů pro obchodní spolupráci Turecka a EU

Poté co byla v roce 1996 ustanovena celní unie mezi Tureckem a EU, bylo nutné harmonizovat turecké předpisy v souladu s *acquis*. Jedním z mnoha přínosů po začlenění se do celní unie, byla širší nabídka produktů pro zákazníky na tureckém trhu v důsledku tlaku evropské konkurence. Šíře této nabídky produktů je omezena rozsahem celní unie, jenž se nevztahuje na všechny produkty (REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, 2001).

Celní unie mezi Tureckem a EU se vztahuje na obchod s průmyslovými výrobky. Dále je jejím obsahem výše uvedená harmonizace tureckých předpisů a to především technických norem, předpisů na ochranu hospodářské soutěže a práv duševního vlastnictví. Zvláštními preferenčními dohodami¹⁵ se řídí obchod se zemědělskými produkty a výrobky z oceli.

Turecko za dobu svého členství snížilo daně a poplatky na dovoz průmyslového zboží ze členských zemí EU. Hodnota cel na dovoz průmyslových výrobků klesla z 5,9 % na 0 % pro výrobky pocházející z EU a ESVO. Kromě toho, Turecko sjednotilo poplatky uplatňované na dovoz produktů pocházejících ze „třetích zemí“. Cla byla prozatím harmonizována na 6% hodnotu. Pro některé přesné označení "citlivé" výrobky Turecka byla po dobu pěti let stanovena ochranná výše celních sazeb. Mezi tyto produkty patří především keramické výrobky, motorová vozidla a obuv.

V procesu harmonizace tureckých právních předpisů s právními předpisy EU byly odstraněny také technické překážky obchodu. Přičemž v roce 2011 odstartovala spolupráce mezi Tureckem a EU v oblasti standardizace, kalibrace, kvality, akreditace, zkoušení a certifikace (MFA, 2011).

¹⁵ Obsahují výhodnější podmínky pro vzájemnou výměnu zboží, snadnější přístup na trh partnera a větší vlastní otevřenost.

3.3.1 Bariéry pro turecké a evropské podniky

Turecko v roce 2011 provedlo radikální změny ve své vládní struktuře a organizacích. Mezi ty nevýznamnější patří vznik Ministerstva hospodářství a Ministerstva cel a obchodu. Obě nově vzniklá ministerstva odpovídají za obchodní a ekonomické vztahy na bilaterální, regionální a mezinárodní úrovni. Nově také vzniklo několik sdružení tureckých exportérů. Všechny uvedené nově vzniklé organizace mají za cíl redukovat bariéry na trhu vzájemné spolupráce Turecka a EU.

Klíčová bariéra	Charakteristika
Požadavky potvrzení o shodě u zboží ve volném oběhu	Dovozce z EU musí prokazovat původ zboží, které je již ve volném oběhu v EU. Zboží původem mimo Unii následně podléhá v Turecku kontrole bezpečnosti.
Vývozní omezení měděného šrotu	V květnu 2010 byly stanoveny 3 podmínky pro vývoz tureckého měděného šrotu. Tyto podmínky je velmi obtížné plnit.
Registrační požadavky na vývoz textilních výrobků	Podniky vyvážející do Turecka se musí od roku 2009 registrovat u turecké asociace vývozců. Tento proces je obtížný, nákladný a vyžaduje poskytnutí technických a citlivých informací o výrobku.
Legislativa upravující exkluzivitu dat týkajících se léčiv	V Turecku nebyla až do roku 2009 možná registrace jakékoliv léčiva. Situace je dočasně řešena nařízením o udělování licencí na léčivé přípravky.
Zákaz dovozu hovězího masa z EU	Omezení platí v souvislosti s nemocí BSE.
Nedostatečné prosazování práv duševního vlastnictví	Společnosti z EU jsou v Turecku ohroženy nedostatečným prosazováním práv duševního vlastnictví
Turecký tarifní systém pro zpracované zemědělské produkty	Mezi zpracovatelné zemědělské produkty se řadí čokolády, pečivo, těstoviny a cukrovinky. Na jejich import do Turecka se vztahují tarify. Mimo jiné i maximum 10 tun na jednu celní žádost.
Dovozní licence na staré, použité a renovované zboží	Turecko vyžaduje povolení pro dovoz použitého a zrenovovaného zboží. V praxi neoprávněně klasifikuje protektorované pneumatiky jako použité zboží a zabraňuje jejich vstupu na turecký trh.

Obrázek 10: Klíčové bariéry obchodní spolupráce Turecka a EU (2011)

Zpracování: vlastní

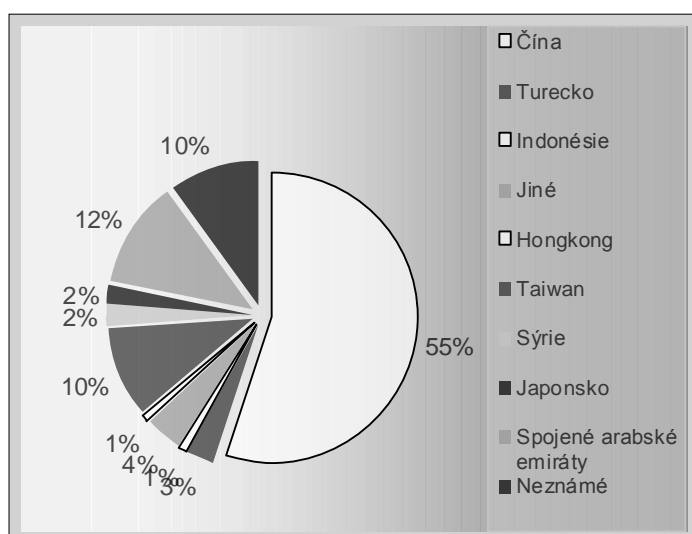
Zdroj: KOŠČO, M. CzechTrade Istanbul – vedoucí kanceláře. Osobní rozhovor ze dne 21. března 2012.

Z důvodu minimálních dostupných informací o překážkách obchodní spolupráce Turecka a EU při vstupu tureckého podniku na trh EU jsou na Obr. 10 zpracovány klíčové bariéry pro podnik přicházející z trhu EU na turecký trh. Zdrojem informací je v tomto případě konzultant firmy CzechTrade v Istanbulu Michal Koščo. Jedinou překážkou výrazně omezující turecké firmy vstupující na trh EU je vízová povinnost, které se věnuje podkapitola 3.3.4.

3.3.2 Mezinárodními požadavky v oblasti práva duševního vlastnictví

Turecko úzce následuje vývoj v dané sféře a přistoupilo na mezinárodní smlouvy o ochraně duševního vlastnictví. Nejvýznamnějším ustanovením v této oblasti je Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), která si klade za cíl harmonizovat obecný rámec obsahující padělání a pirátství. Přičemž povinností člena WTO je dodržování autorských práva a plnění požadavků pro používání ochranných známek.

Zpráva Evropské komise o dodržování právních předpisů v oblasti práva duševního vlastnictví nehovoří o Turecku v pozitivním smyslu. Zpráva uvádí, že z Turecka jsou dováženy do EU hlavně padělané farmaceutické a kosmetické výrobky. Celosvětová mapa distribučních tras padělaného zboží je uvedena v příloze dvě. Pro investory z EU porušování práv duševního vlastnictví snižuje atraktivnost tureckého trhu v oblasti přímých zahraničních investic. Turecké vládě je ve správě striktně zdůrazněno, aby vytvořila a rozvinula funkční systém ochrany duševního vlastnictví.

Obrázek 11: Původ padělaného zboží zadrženého na hranicích celní unie v roce 2009

Zpracování: vlastní

Zdroj: United Nations Office on Drugs and Crime. Counterfeit Products [online]. [cit. 2012-02-02]. s. 178-179. Dostupný z: <http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/8.Counterfeit_products.pdf>

3.3.3 Všeobecná dohoda o obchodu se službami

Všeobecná dohoda o obchodu se službami je prvním souborem pravidel a metod pro řízení mezinárodního obchodu se službami, které byly schváleny na mnohostranné úrovni. Skládá se ze tří prvků: obecný rámec obsahující základní požadavky pro všechny členy WTO, vnitrostátní listiny specifických závazků ohledně přístupu na trh a nakonec přílohy stanovující zvláštní podmínky pro použití v různých odvětvích.

Dohoda se vztahuje na všechny služby ve všech odvětvích s výjimkou služeb poskytovaných veřejnými orgány. Vztahuje se také na všechna opatření platná na služby přijímaná na všech úrovních vlády. Dohoda vymezuje čtyři metody dodávky služby:

- dodávka služby z území jednoho člena na území kteréhokoli jiného člena (např. mezinárodní telefonní hovory);
- dodávka služby na území jednoho člena spotřebiteli služby kteréhokoli jiného člena (např. cestovní ruch);
- dodávka služby prostřednictvím komerční přítomnosti jednoho člena na území kteréhokoli jiného člena (např. bankovní služby);
- dodávka služby prostřednictvím přítomnosti fyzických osob člena na území kteréhokoli jiného člena (EUROPA, 2011).

V rámci této všeobecné dohody o obchodu se službami je značně omezen přístup tureckých řidičů nákladních vozidel do zemí EU, kteří pro pohyb na území EU potřebují platné vízum. Evropská komise má v této souvislosti dohlížet na dodržování rozhodnutí stanovených touto smlouvou. Na druhé straně je Evropská komise tlačena, aby přezkoumala udělování víz pro turecké řidiče nákladních vozidel s cílem odstranit překážky obchodu. S problematikou tureckých řidičů nákladních vozidel jsou také spojeny limity kamionů, které jsou na trh EU dováženy (EUR-LEX, 2010).

3.3.4 Omezení obchodu vízovou povinností

Obecné informace o problematice vízové povinnosti, která má dopad na podnikatele a vykonavatele obchodní činnosti není možné získat od institucí, které se touto problematikou zabývají. Proto jsou jediným zdrojem informací pro toto citlivé téma dokumenty Evropské komise, které na tento problém poukazují.

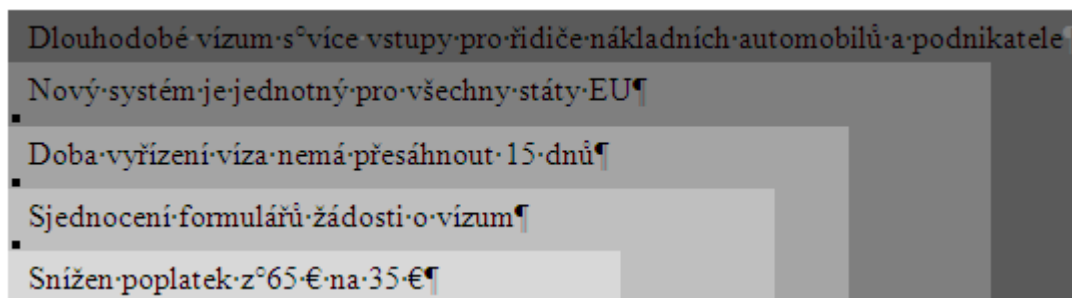
Turecko patří mezi země, jejichž státní příslušníci a široká veřejnost musí mít při překračování vnějších hranic EU platné vízum, podle nařízení Rady č. 539/2001. Vízová povinnost představuje nepřiměřenou překážku pohybu osob.

I když široké veřejnosti a různé profesní skupiny jsou ovlivněny negativně žádosti o vízum, turecká podnikatelská sféra je v první řadě skupina, která prožívá negativní dopad nejvíce. Zatímco je tureckému zboží zajištěn volný pohyb v rámci celní unie, musí podniky vykonávající svou činnost v mezinárodním měřítku překonat vízovou bariéru. Tímto způsobem je vytvářena v celní unii nespravedlivá hospodářská soutěž, která staví mimo technické překážky obchodu a vytváří jiné.

Státy ležící na evropském území mají výhodu v podobě osvobození od vízové povinnosti, nebo schopnosti získat vízum ve velmi krátké době a za málo peněz. Vízová povinnost tedy staví turecké podnikatele do ostře nevýhodné pozice v udržování pravidelných obchodních vztahů. Pokud chce turecký podnikatel získat vízum, musí prezentovat své bankovní účty a prokázat se zvacím dopisem od svých evropských partnerů. Je zřejmé, že druh těchto požadavků v případě obchodních jednání ve všech směrech neprospívá.

Obdobná je situace i u osob, které vykonávají přepravu pro turecký podnik vyvážející své zboží do zemí EU. Vízový režim pro řidiče kamionů v členských státech EU se může lišit od celkového vízového režimu, jenž je funkční pro běžné občany.

Od května roku 2011 EU jedná s Tureckem o možnosti nastavit nové podmínky vízové povinnosti.

Obrázek 12: Nové podmínky pro udělování víz tureckým občanům

Zpracování: vlastní

Zdroj: EMTPORT, A. Ş. Turkish Diary [online]. 24. května 2011 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z:

<<http://ac.emarketturkey.com/en/news/eu-visas-for-turks-to-be-much-easier-to-get> >

Podle posledních zpráv ze začátku roku 2012 turečtí vládní představitelé s navrhovanými podmínkami nesouhlasí a přejí si úplné zrušení vízové povinnosti.

4. Překážky obchodní spolupráce Turecka a EU s dopady na český podnik

GTL spol. s.r.o. (GTL) nabízí své služby v oblasti spedice, mezinárodní kamionové dopravy a logistiky. Specializuje se hlavně na poskytování přepravních služeb do Řecka, Rumunska, Turecka, Bulharska a Kypru.

V rámci své podnikatelské působnosti má zkušenosti v právních přepravních podmínkách zboží směřujícího na turecký trh či opačně. Firma je tak příkladem podniku, který je přímo ovlivňován potenciální integrací Turecka do EU.

Firma GTL pro zpracování této práce neposkytla žádné údaje týkající se finanční stránky. Informace nebyly poskytnuty s ohledem na vysokou konkurenci v silně se rozvíjejícím logistickém odvětví, jenž je pádným důvodem pro ochranu veškerých citlivých dat firmy.

4.1 Základní informace o společnosti GTL

Zápis v obchodním rejstříku: 24. březen 1993

Právní forma: společnost s ručením omezeným

Základní kapitál: 7.6 milionů Kč

Počet zaměstnanců: 38

Předmět podnikání: vnitrostátní a mezinárodní silniční motorová doprava – nákladní

Spediční služby společnosti GTL zahrnují mezinárodní a vnitrostátní kamionovou dopravu, sběrné služby, kusové zásilky a přepravu zboží.

Mezinárodní kamionová doprava zajišťuje přepravu zásilek z místa nakládky až na místo určení, a to vozovou posádkou společnosti nebo prostřednictvím smluvních dopravců. Společnost GTL zajišťuje také vystavení potřebných dokumentů pro přepravu zásilek. Kvalita

služeb poskytovaných společnostmi je potvrzena certifikátem systému managementu kvality ve formě normy ISO 9001:2009 pro oblast mezinárodní kamionové, vnitrostátní dopravy a sběrné služby, mezinárodního a vnitrostátního zasilatelství, skladování a logistické podpory. V roce 2010 byla společnost úspěšně certifikována prvním stupněm Top Czech Quality. Společnost GTL také vlastní osvědčení o způsobilosti pro přepravu nebezpečných věcí s platností do roku 2013. Fotodokumentace těchto certifikátů je obsažena v příloze číslo tři.

Všechna vozidla kamionové dopravy mají uzavřené pojištění na náklad, tzv. krytí CMR, a ostatní pojistné produkty jako např. zasilatelská pojistka, pojistka odpovědnosti při manipulaci a další nezbytné dokumenty.

Zboží určené na export je svážené do firemního skladu a je rozděleno dle destinací. Firemní sklad se nachází v nově rozšířeném objektu firmy na Štěrboholské ulici č. 1434/102a, Praha 10. Následně je v průběhu každého týdne kompletováno do několika sběrných kamionů. Zboží přivezené ze zahraničí je okamžitě roztříděno a doručeno tuzemským klientům v co nejkratší době.

Společnost GTL se mimo jiné, již uvedené země zabývá exportem a importem celovozové přepravy do Makedonie, Moldávie, Slovenska, Polska, Německa, Maďarska a Rakouska.

4.1.1 Strategie firmy pro rok 2012

Podniková strategie vychází z vize a poslání firmy. Jedná se o strategii, která má za cíl odlišit služby firem od konkurence, zefektivnit nabízené spediční a dopravní služby apod. Klíčové jsou v této organizaci strategie na funkční úrovni. Pro každé oddělení ve firmě jsou jasné stanoveny cíle a strategie pro jejich naplnění. Produkty resp. služby firmy jsou v současné době rozděleny do čtyř hlavních částí:

- doprava, spedice a sběrná služba Řecko
- doprava, spedice a sběrná služba Turecko
- doprava, spedice a sběrná služba Rumunsko, Bulharsko
- logistika (vnitrostátní doprava a skladování)

Výše uvedené produkty zahrnují služby: celovozové přepravy, sběrnou službu, celní odbavení, kontakty se zahraničními firmami, kompletní zajištění dopravních dokumentů, skladování.

Orientaci na zákazníka firma GTL převedla do stanovování cen, které se snaží přizpůsobit individuálně zákazníkovi. Firma také nabízí zákazníkům možnost dlouhodobých ceníků a snaží se získat zpětnou vazbu.

Z hlediska orientace firmy na zákazníka, je pro firmu velmi problematické zdůvodňovat neustálé zpoždění objednaných dodávek zboží. Dodávky jsou zpožděny z důvodu problémů s dokumentací potřebnou pro přepravu z Turecka do ČR a vízy, které proces přepravy zpomalují.

4.2 Současný stav nákladní přepravy firmy GTL

Počátkem roku 2012 firma GTL zajišťuje přepravu hlavně do oblasti Turecka a Balkánského poloostrova. Pro oblast Turecka je specifická problematika vízové povinnosti, která ovlivňuje přepravu zboží z Turecka do ČR a zpět. Pro společnost GTL je vízová povinnost formou překážky, kterou firma musí denně překonávat pro zajištění svého plynulého chodu.

K vízové povinnosti pro turecké přepravce platí také hmotností omezení nákladu, které mohou převážet. Toto omezení je stanovené evropskou směrnicí pro mezinárodní dopravu „96/53/ES¹⁶“. Vízová povinnost v kombinaci s touto směrnicí vytváří bariéru, která výrazně omezuje možnosti obchodu mezi ČR a Tureckem.

¹⁶ Směrnice Rady 96/53/ES ze dne 25. července 1996, kterou se pro určitá silniční vozidla stanoví maximální přípustné rozměry, upravuje jednu zásadní otázku týkající se podmínek hospodářské soutěže mezi dopravci.

4.2.1 Přeprava z ČR do Turecka

Přeprava zboží z ČR do Turecka je zajišťována přímo společností GTL a jejími vlastními nákladními automobily s českými řidiči. Frekvence přeprav do Turecka se liší v závislosti na poptávce. Týdně firma odbaví cca sedm sběrných kontejnerů a více jak deset celovozů. V průměru firma odešle do Turecka 11 – 17 nákladních automobilů.

Firma musí pro své řidiče v první řadě zajistit vízum, které se vydává ve dvou formách:

- tranzitivní vízum na dva vstupy (cesta tam a zpět) s omezením pobytu na sedm dní
- vícevstupní vízum s platností na jeden rok s omezenou délkou pobytu na tureckém území 30 dní

Firma GTL dříve žádala o víza pro české řidiče mířící do Turecka osobně. Čekání na vyřízení víz a nadstandardní požadavky se staly postupem času pro firmu komplikací, která měla za následek navýšení nákladů a velké časové prodlevy při přepravě.

Od roku 2011 firma GTL využívá služeb sdružení ČESMAD BOHEMIA, jehož je také členem. Sdružení nabízí vyřízení vízové povinnosti na osobu za poplatek 600 Kč plus 20 % DPH pro členy a 900 Kč plus 20 % DPH pro nečleny.

Firma GTL žádá u sdružení ČESMAD o roční víza jednou měsíčně a o jednorázová tranzitivní víza přibližně jednou za tři měsíce. Na jednoho řidiče činní náklady na získání víza 720 Kč plus jiné poplatky. Jiné poplatky v tomto případě zahrnují náklady vznikající v případě problémů s celní správou či kontrolou. Tato částka je pohyblivá, a proto není možné ji přesně určit. Vyřízení žádosti o vízum pro jednoho řidiče trvá i za asistence sdružení ČESMAD 3-4 týdny.

Dalším problémem, s kterým se firma GTL potýká, jsou stanovená hmotnostní omezení pro nákladní přepravu směrem do i z Turecka. Do Turecka je dle směrnice „96/53/EC“ povolena celková hmotnost nákladního automobilu 40 tun včetně váhy nákladu. V celní unii se povolená hmotnost samotného nákladu pohybuje v rozmezí 24 – 25 tun. V případě Turecka je hmotnost nákladu udržována ve váhovém intervalu 18 – 22 tun.

Turecko je členem celní unie a přijalo její stanovy, avšak v praxi se těmito předpisy neřídí. Proto je firma GTL v případě přepravy do Turecka nucena snižovat váhovou hranici nákladu, aby nákladní automobil nebyl na tureckých hranicích při kontrole uznán jako přetížený.

4.2.2 Přeprava z Turecka do ČR

Přeprava v opačném směru je ovlivňována vízovou povinností výrazněji. Společnost GTL zprostředkovává přepravu zboží z Turecka do ČR ve spolupráci se svým smluvním zástupcem. Zástupcem firmy GTL je firma Balnak se sídlem v Istanbulu.

Firma GTL o vízum pro turecké řidiče v tomto případě nežádá. Vízum zajišťuje firma Balnak. Získat povolení je složitý proces, při kterém je vyžadováno několik formalit viz podkapitola 3.3.4. Konkrétně pro firmu Balnak znamená podání žádosti o vízum řidiče jejich nákladního vozu předložení těchto níže uvedených dokumentů:

- řidičský průkaz,
- technický průkaz dopravního prostředku,
- transportní licenci firmy,
- potvrzení pracovního poměru o zaměstnání řidiče v dané firmě,
- kopii pracovní knížky řidiče,
- dopis z Asociace BAMAP¹⁷ o začlenění firmy Balnak do organizace,

¹⁷ Sdružení mezinárodních silničních dopravců, bylo založeno 25. června 1992.

- povolení Ministerstva dopravy ČR na mezinárodní silniční dopravu,
- dopis-žádost o vydání víza, kde budou konkretizovány termíny cesty a počet vstupů.

Také je nutné doložit smlouvu s českou firmou GTL, která je jejím spolupracovníkem.

Problém pro firmu GTL nastává v okamžiku, kdy je turecký řidič zastaven v ČR celní kontrolou a nemá v pořádku povolení k nakládce a analogový tachograf¹⁸. Jak uvádí paní Vlčková (2012) tato situace je zcela standardní a velmi častá. V případě, že jsou povinné náležitosti v nepořádku, vznikají firmě GTL v daném okamžiku, náklady v rozmezí 30 – 50 tisíc Kč na vystavení nového povolení. Uvedená částka je následně nárokována u turecké strany.

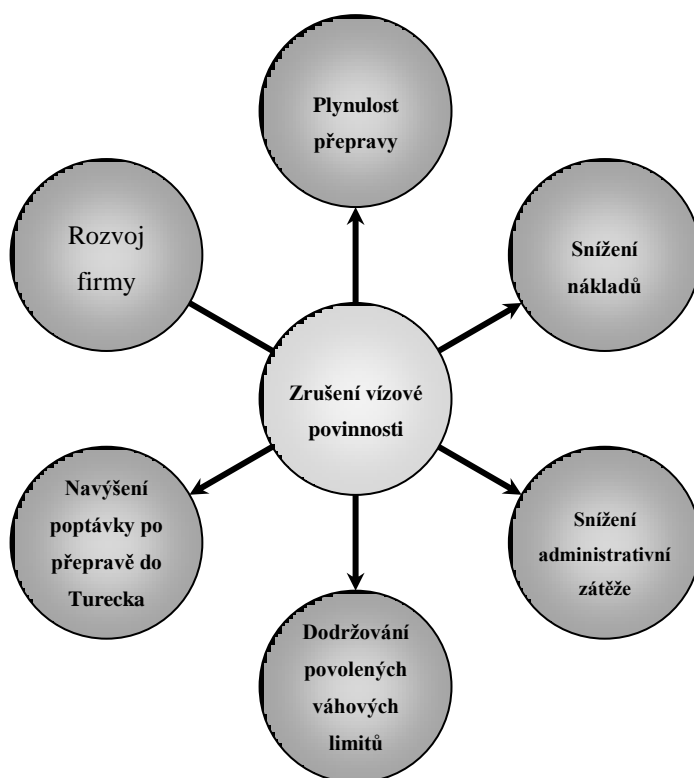
Firma GTL se v případě přepravy z Turecka setkává i s problémem přetížení nákladních automobilů. Jak již bylo uvedeno, maximální povolená hmotnost nákladního automobilu včetně nákladu v celní unii je 40 tun. Bohužel je firmou GTL minimálně jednou za deset dní řešen případ, kdy je nákladní automobil mířící z Turecka váhově přetížen a je nutné ho přeložit.

Přetížení nákladních automobilů a problémy s vyžadovanými dokumenty se mohou jevit jako snadno a rychle řešitelné. Ve skutečnosti tomu tak není. Nejenom že firmě tímto způsobem vznikají vedlejší náklady, které vymáhá na tureckém partnerovi až dodatečně, ale také zde vzniká problém s vízem tureckého řidiče, který má povolení k pobytu v zemích EU na omezenou dobu.

¹⁸Je zařízení sloužící ke kontrole doby řízení a dodržování úmluvy o jeho používání v rámci EU. Tachograf je povinně nainstalován do všech vozidel nad 3,5 tuny. Přístroj zaznamenává rychlost vozidla v závislosti na době jízdy.

4.3 Výhody případné integrace Turecka do EU pro firmu GTL

Na základě písemné korespondence s paní Vlčkovou byly stanoveny výhody, plynoucí pro firmu GTL z případného vstupu Turecka do EU s předpokladem zrušení vízové povinnosti.

Obrázek 13: Přínosy pro firmu GTL v případě zrušení vízové povinnosti s Tureckem

Zpracování: Vlastní

Zdroj: Petra Vlčková, obchodní zástupce firmy GTL. Osobní rozhovor ze dne 5. dubna 2012.

Firma samotná by po zrušení vízové povinnosti s Tureckem očekávala zejména navýšení poptávky po přepravě do Turecka a zpět. Z finančního hlediska by pro firmu bylo příznivé snížení nákladů, které doprovázejí problematiku vízové povinnosti. Paní Vlčková v tomto směru zmiňuje zejména náklady na podání žádosti u sdružení ČESMAD a přímé náklady, které jsou spojené s dopravou pasů řidičů na centrálu sdružení.

Odpadne-li vízová povinnost, firma GTL ušetří čas a peníze jak uvádí lehce nadneseně paní Vlčková (2012).

Závěr

Cílem práce bylo prokázat, že problematiku potenciální integrace Turecka ovlivňuje větší množství faktorů. Tyto faktory ve své podstatě vytváří omezení vzájemné spolupráce Turecka a Evropské unie.

V úvodu diplomové práce byly stanoveny hypotézy, které stručně charakterizovaly hlavní otázky integrace Turecka do Evropské unie. Forma hypotéz byla zvolena tak, aby bylo možné jejich obsahem vystihnout hlavní ohniska problematického vztahu Turecka a EU, které limitují další vývoj vzájemné spolupráce. Text této práce stanovené hypotézy determinoval a potvrdil pomocí analýz, grafů, tabulek a názorů, které jsou podloženy dostupnými zdroji.

Základem hypotézy zabývající se tématem kyperské sporné otázky je problematika jejího upřednostnění při přístupových rozhovorech a jednáních s EU. Zároveň je tato hypotéza přirozeně odvozena od první hypotézy vyjadřující tvrzení, že Turecko není v roce 2011 schopné plnit Kodaňská kritéria.

Rozborem hypotézy zabývající se detailněji problémem kyperského sporu byly zjištěny následující okolnosti:

- Turecko a Kyperská republika nejsou schopny vzájemné domluvy,
- turecká vláda zaujala vůči kyperské otázce bezkompromisní postoj,
- vzájemná komunikace mezi oběma státy vyžaduje prostředníka ve formě mezinárodní organizace,
- kyperská ani turecká vláda neiniciovala plán sjednocení Kypru,
- problematika kypersko-tureckého sporu je zatížena i otázkou společného využití přírodních zdrojů.

S ohledem na body vyplývající z analýzy kyperské problematiky je zřejmé, že Turecko ani Kypr nemají v současné době zájem na vyřešení daného problému. Předmětem zájmu tato

problematika zůstává aktuální pouze ve vazbě na EU a její snahu daný spor vyřešit. Řešením pro obě strany sporu by v budoucnu mohla být cesta finanční kompenzace a postupné přirozené splnutí hranic. Tento návrh řešení je realizovatelný pouze na základě ochoty vzájemné komunikace Turecka a Kypru.

Plnění Kodaňských politických kritérií je základním požadavkem pro kandidátské země, které musí bezpodmínečně plnit. Jak je zcela zřejmé z rozboru daných kritérií v textu kapitoly dvě Turecko tyto kritéria neplní a porušuje je hned v několika bodech. Projevy neplnění základních Kodaňských kritérií mají dopad nejen na politickou sféru, ale také na ekonomickou. Například problém rovnoprávnosti pohlaví je možné zaznamenat v analýze ukazatele nezaměstnanosti z první kapitoly. Dále je možné uvést příklad nestabilního makroekonomického prostředí, které nepříznivě ovlivňují negativistické a nekompromisní postoje tureckých vládních představitelů v oblastech základních lidských práv a přijímání *acquis*. Nestabilita makroekonomického prostředí se odráží v mnoha ekonomických sférách včetně té podnikatelské.

Největší slabinou ekonomiky Turecka je v případě jeho integrace do EU malá konkurenceschopnost výrobků tureckých podniků. S přihlédnutím k faktu, že koncentrace více jak 90 % celkové podnikatelské činnosti spadá do kategorie MSP, je malá konkurenceschopnost podniků skutečným problémem, který turecká vláda v posledních letech efektivně řeší. Finanční podpora rozvoje podnikání je ve 21. století v Turecku znatelná. Konkrétně pro podporu sféry malého a středního podnikání fungují v Turecku vládní i soukromé organizace. I přes funkčnost těchto organizací a realizaci podpůrných projektů jsou integraci Turecka do EU kladeny překážky. Turecko a jeho obchod s EU byl v minulosti omezen technickými bariérami. Po vstupu do celní unie byly tyto překážky odstraněny sjednocením technických norem. Bohužel, i nadále jsou turecké podniky v oblasti obchodu a eventuelního růstu tržní síly svých produktů na trhu EU značně limitovány.

Třetí hypotéza této diplomové práce je doložena výčtem bariér a praktickým příkladem jedné z nich. Ačkoli je tvorba bariér obchodu přičítána EU, je to hlavně turecká vláda, která svými odchylkami od práva EU tyto bariéry vytváří. Jedinou bariérou, kterou lze považovat v tomto smyslu za omezující ze strany EU je vízová povinnost.

Vízová povinnost je skutečnou bariérou, což potvrzuje praktický příklad české společnosti GTL úzce spolupracující s tureckou firmou, která je jejím přímým obchodním partnerem. Společnost GTL v případě integrace Turecka do EU a zajištění volného pohybu osob bez vízové povinnosti dosáhne snížení svých nákladů a zjednodušení spolupráce se svým tureckým partnerem. Společnost GTL se tedy jednoznačně přiklání k volbě odstranění obchodních bariér, které figuruji ve vzájemném vztahu obou partnerů. Pro společnost GTL je ideálním řešením úplné odstranění vízové povinnosti a integrace Turecka do EU, která je v tomto případě považována za přínos.

Jak jsem již předeslala, považuji vstup Turecka do EU v blízké době za nemožný. Mé přesvědčení podporuje i tato práce. Turecko je limitováno v současné době Kodaňskými kritérii a faktory vzájemné spolupráce, které vytvářejí formu v blízké době neodstranitelných bariér. Evropská unie nabízí Turecku a tureckým podnikům možnosti podpůrných programů a jistou dávku tolerance v politické oblasti pro uplatnění se jako silný a kvalitní potenciální člen EU. Turecká vláda je EU nakloněna, ale v případech kdy se jedná o adaptaci práv a odstranění bariér bránícím vzájemné spolupráci je Turecko nekompromisní ve svých postojích a neschopné dohody.

Návrh odstranění vízové povinnosti by mohl zjednodušit obchodní spolupráci Turecka s podniky členských států EU. Odstranění bariéry vízové povinnosti by muselo být doprovázeno snahou turecké vlády odstranit překážky, které ona sama vytváří. Samotné odstranění vízové povinnosti danou situaci vztahu Turecka a EU ve své podstatě neřeší. Z práce jednoznačně vyplývá, že Turecko je zatíženo základními vnitřními problémy a je tedy na začátku procesu, který ve své konečné fázi může vést k úspěšné integraci do EU.

Pro úspěšnou integraci Turecka do EU je podstatné v první řadě splnit Kodaňská kritéria, které pro Turecko vytváří limity a posléze vyloučit bariéry ze vzájemných vztahů s EU. Uvedený názor se opírá o výsledky dosažené z této diplomové práce.

Seznam použité literatury

ARMENIAN TOURIST DEVELOPMENT AGENCY. *About Armenia: The People*. 1st ed., Arménie: Armenian Tourist Development Agency, 2011 [vid. 2011-11-13]. Dostupné z: <<http://www.armeniainfo.am/about/?section=people>>

AYLIFFE, R. et. al. Turecko. Brno: Nakladatelství JOTA, 2002. 1005 s. ISBN 80-7217-056-2

BAKANLIGI, D. *Turkey and the European Union: An Overview*. 1st ed., Turkey: The Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey, 2001. 156 s. ISBN 975-7307-63-7

BALDWIN, R., CH. WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1

BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentu podle CSN ISO 690 a CSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla*. Verze 3.3. poslední aktualizace 11.11. 2004. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>

DUYMAZ, S. *Facts about Turkey*. Istanbul: Turkish News Agency, 1999. 515 s. ISBN 975-19-2304-2

EUR-LEX. *Úřední věstník Evropské unie* [online]. Brusel: Evropský parlament, 21. září 2010 [cit. 2012-02-21]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:050E:0019:0030:CS:PDF>>

EUROPEAN COMMISSION. *Internationalisation of European SMEs* [online]. Brussels: Directorate-General for Enterprise and Industry, 2010. Dostupné z: < http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/market-access/files/internationalisation_of_european_smes_final_en.pdf>

EUROPEAN COMMISSION. *SBA Fact Sheet 2010/2011: Turkey* [online]. Brussels: European Commission, 2011 [cit. 2012-01-16]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2010-2011/turkey_en.pdf>

EUROPEAN COMMISSION. *Turkey 2011 Progress Report: Enlargement Strategy and Main Challenges 2011-2012* [online]. 1st ed., Brussels: European Commission, [vid. 2011-10-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/tr_rapport_2011_en.pdf>

GENERÁLNÍ KONZULÁT ČESKÉ REPUBLIKY V ISTANBULU. *Charakteristika hospodářského vývoje Turecka* [online]. Istanbul: Generální konzulát České republiky v Istanbulu, [vid. 2011-04-18]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/istanbul/cz/obchod_a_ekonomika/ekonomicky_vyvoj_turecka/charakteristika_hospodarskeho_vyvoje.html>

HARUN, A. *Turkey and the EU: an awkward candidate for EU membership?* [online]. 2nd ed., Hampshire: Ashgate publishing, 2006. 290 s. ISBN 0-7546-4762-5. Dostupné z: <http://books.google.com/books?id=EEtsRK8xdVwC&pg=PA296&lpg=PA296&dq=ISBN+0-7546-4762-5&source=bl&ots=BPhOMtUr1n&sig=KsB1AJ0jS9Xt0ZvlSnIvDZnKKA&hl=en&ei=hpiuTr22E4abOpmL_d8P&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCAQ6AEwAA#v=onepage&q=ISBN%200-7546-4762-5&f=false>

HATİPOĞLU, MURAT M. *The Moslem – Turks and Slavo-Macedonians of Greece: Denying Ethnic Identities in a Balkan State/ a Member of the European Union*, 1st ed. Ankara. 1999. 19 s. ISBN 975-94141-0-4

INTERNATIONAL MONETARY FUND. *World Economic Outlook: Slowing Growth, Rising Risks* [online]. Washington DC: International Monetary Fund, září 2011 [cit. 2012-01-12]. ISBN: 978-61635-119-9. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/02/pdf/text.pdf>>

JANKŮ, M. *Evropská unie: právní systém*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2002. 163 s. ISBN: 80-7226-806-6

KARPAK, B. and ILKER TOPCU. *Small medium manufacturing enterprises in Turkey: An analytic network process framework for prioritizing factors affecting success* [online]. Istanbul: Technical University, [vid. 2010-06-03]. Dostupné z: <<http://arafiki.edublogs.org/files/2011/08/Small-medium-manufacturing-enterprises-in-Turkey-20hufe3.pdf>>

KREISER, K., CHRISTOPH K. NEUMANN. *Dějiny Turecka*. 1. vyd. Praha: NLN, 2010. 329 s. ISBN 978-80-7422-012-8

MAALOUF, B. (ed.) *Válka v Iráku a Evropská unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 135 s. ISBN 80-86898-83-0

MALACH, A.. *Jak podnikat po vstupu do EU*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 528 s. ISBN 80-247-0906-6

OECD. *Quarterly National Accounts: Quarterly Growth Rates of real GDP, change over previous quarter*[online]. 1st ed., Paříž: OECD, [vid. 2011-11-13]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=350#>

OECD: *Small and Medium Sized Enterprises in Turkey* [online]. 1st ed., Paříž: OECD, 2004 [cit. 2012-02-06]. Dostupné z WWW: <http://www.oecd.org/dataoecd/5/11/31932173.pdf>

OSN. *Fakta a čísla OSN: Základní údaje o organizaci spojených národů* [online]. 1.vyd. Praha: Informační centrum OSN, 2005. 297 s. ISBN: 80-86348-02-4. Dostupné z: <http://www.osn.cz/soubory/fakta-osn-2005-web.pdf>

PIRICKÝ, G. *Stručná historie států: Turecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 198 s. ISBN 80-7277-323-2

REPUBLIC OF TURKEY MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. *Agreement Establishing an Association Between the European Economic Community and Turkey (Signed at Ankara, September 1, 1963)*[online]. Ankara: Ministry of Foreign Affairs. [cit. 2011-12-03]. Dostupné z: http://www.mfa.gov.tr/agreement-establishing-an-association-between-the-european-economic-community-and-turkey-_signed-at-ankara_-september-1_-1963_.en.mfa

SCHWAB, K. et. al. *The Global Competitiveness Report 2010-2011* [online]. Geneva: World Economic Forum, 2010. ISBN: 978-92-95044-87-6 [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf>

SOAVE, P. *Pozemní doprava: harmonizace právních předpisů* [online]. Evropský parlament, květen 2011. 9 s. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_4.6.3.pdf>

ŞEKER, M. and Paulo G. CORREA. *Obstacles to Growth for Small and Medium Enterprises in Turkey* [online]. Washington: World Bank, květen 2010. 26 s. Dostupné z: <<http://www.enterprisesurveys.org/~media/FPDKM/EnterpriseSurveys/Documents/Research%20Papers/Obstacles-to-Growth-in-Turkey.pdf>>

ŠTĚRBA, V. *Evropská unie a Turecko*. Parlament České republiky- přístupové rozhovory [online]. Praha: Parlamentní institut, prosinec 2006, informační podklad č. 3.055. s. 16. Dostupné z: <http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/pi-3-055.pdf>

TASPINAR, O. *Kurdish Nationalism and Political Islam in Turkey: Kemalist Identity in Transition*. 1st ed., London: Routledge, 2004. 277 s. ISBN: 978-0415949989

T. R. PRIME MINISTRY STATE PLANNING ORGANISATION. *The Likely Effects of Turkey's Membership upon the EU* [online]. Prosinec 2004 [cit. 2011-11-20]. Dostupné z WWW: <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/etki/olasi-i.pdf>

TUNKROVÁ L., P. ŠARADIN. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 153 s. ISBN 978-80-244-1875-9

TURKSTAT. *National accounts* [online]. Ankara: Turkish Statistical Institute, 2011 [vid. 2011-11-13]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr>

WANNER, J. *Krvavý zrod moderního Turecka: Ankara mezi Londýnem a Moskvou*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-387-9

ZÜRCHER, ERIK J. *Turkey: A modern history* [online]. 3th ed., London: I. B. Tauris, 2004. 418 s. ISBN 978-18-6064-958-5 [cit. 2011-11-20]. Dostupné z: <http://books.google.com/books?id=qaC24BFy4JQC&pg=PA165&lpg=PA165&dq=debt+of+Turkey+in+1923&source=bl&ots=xRTUmt-Ky7&sig=_41ULk0bBe8901YwxzSNTJ6BJ3w&hl=en&ei=hV-uTvejLe2Q4gTn9oSPA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CDgQ6AEwAw#v=onepage&q=debt%20of%20Turkey%20in%201923&f=false>

Seznam citací

BUSINESSINFO. 2011. *Turecko: Souhrnné teritoriální informace* [online]. 2011 [cit. 2011-12-15]. Dostupný z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1000802>>

EUROACTIVE. 2012. *Turkey says it could annex northern Cyprus* [online]. 2012 [cit. 2012-01-30]. Dostupný z: <<http://www.euractiv.com/enlargement/turkey-annex-northern-cyprus-news-511280>>

EUROPA. 2011. Přehledy právních předpisů EU [online]. Evropská komise, květen 2011 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: <http://europa.eu/legislation_summaries/external_trade/r11012_cs.htm>

KELEŞ, A. Y. 2010. *Quarterly Economic Outlook of Turkey - Q3 2010* [online]. Ankara: Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency, prosinec 2010 [cit. 2011-04-11]. Dostupné z: <http://www.invest.gov.tr/en-US/infocenter/publications/Documents/Quarterly%20Economic%20Outlook%20of%20Turkey_Q3%202010_December%202010.pdf>

KOSGEB. 2012. *Small and Medium Support Programme* [online]. Ankara: Republic of Turkey, 2012 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: <<http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Baskanligimiz.aspx?ref=74>>

KOŠČO, M. 2012. *Osobní rozhovor ze dne 21. března 2012*. CzechTrade Istanbul- vedoucí kanceláře, březen 2012 [cit. 2012-03-21].

OECD. 2000. *Economic Effects of the 1999 Turkish Earthquakes an Interim Report* [online]. Paříž: OECD, 2000 [cit. 2011-11-12]. Dostupné z: <<http://www.oecd.org/dataoecd/15/7/1885266.pdf>>

OECD. 2011. *OECDiLibrary: Turkey* [online]. 2011 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook-volume-2011-issue-1/turkey_eco_outlook-v2011-1-38-en>

SOULEIMANOV, E. 2005. *Bezpečnostní aspekty případného členství Turecka v Evropské unii* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, únor 2005 [cit. 2012-01-04]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=282>

THIM, M. 2006. Kypr, Turecko a EU [online]. Praha: Výzkumné centrum asociace pro mezinárodní otázky, prosinec 2006 [cit. 2011-12-04]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/publikace/kypr-turecko-a-eu.html>

TÜBİTAK. 2008. *Proje Değerlendirme ve İzleme Sistemi* [online]. Ankara: Tübitak Başkanlık Bilişim Müdürlüğü, [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <https://eteydeb.tubitak.gov.tr/anasayfa.htm>

VITÁK, V. 2011. EU tápe v krizi, už ani pro Turky není zajímavá. *Internetové noviny „aktualně.cz“* [online]. Istanbul, prosinec 2011 [cit. 2011-12-16]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/blizky-vychod/clanek.phtml?id=724979>

VLČKOVÁ, P. 2012. Písemná korespondence ze dne 5. 4. 2012. GTL spol. s.r.o. – obchodní zástupce, 2012 [cit. 2012-04-07].

Seznam příloh

<u>PŘÍLOHA 1</u>	<u>EXPORT DLE ODVĚTVÍ NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ TURECKA A NEJDŮLEŽITĚJŠÍ EXPORTNÍCH TRHY</u>	<u>I</u>
<u>PŘÍLOHA 2</u>	<u>CELOSVĚTOVÉ TRASY DISTRIBUCE PADĚLANÉHO ZBOŽÍ</u>	<u>II</u>
<u>PŘÍLOHA 3</u>	<u>CERTIFIKÁTY FIRMY GTL SPOL. S.R.O.</u>	<u>III</u>

Příloha 1 Export dle odvětví národního hospodářství Turecka a nejdůležitější exportní trhy

2010			2011		
Země	mil. USD	Pozice	Země	mil. USD	Pozice
Německo	11 453	1.	Německo	13 961	1.
Velká Británie	7 224	2.	Irák	8 315	2.
Itálie	6 508	3.	Velká Británie	8 158	3.
Irák	6 043	4.	Itálie	7 856	4.
Francie	6 038	5.	Francie	6 809	5.
Rusko	4 632	6.	Rusko	5 995	6.
USA	3 769	7.	USA	4 597	7.
Španělsko	3 564	8.	Španělsko	3 920	8.
SAE	3 340	9.	SAE	3 708	9.
Irán	3 043	10.	Irán	3 590	10.

	2009	Podíl 2009	2010	Podíl 2010	2011	Podíl 2011
Export celkem	102 143	100,0%	113 883	100,0%	134 972	100%
z toho:						
Zemědělství a lesnictví	4 347	4,3%	4 934	4,3%	5 169	3,8%
Rybářství	189	0,2%	156	0,1%	186	0,1%
Hornictví a dobývací sektor	1 683	1,6%	2 687	2,3%	2 806	2,1%
Průmyslová výroba	95 449	93,4%	105 467	92,7%	126 024	93,4%
Ostatní sektory	475	0,5%	639	0,6%	787	0,6%

Příloha 2 Celosvětové trasy distribuce padělaného zboží

Příloha 3 Certifikáty GTL spol. s r.o.

